

บทที่ 5

สรุปผลการสำรวจ อภิปรายผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการสำรวจ

การนำเสนอการสรุปผลการสำรวจแบ่งเป็น 4 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง

ผลการสำรวจประกอบด้วย

- ความเป็นมาของโครงการ
- หน่วยงานที่รับผิดชอบโครงการ
- การกำหนดนโยบายในการดำเนินงาน
- งบประมาณของโครงการ
- ความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น
- ผลการดำเนินงานและตัวชี้วัดในการประเมินผลสำเร็จของโครงการ

ส่วนที่ 2 วิธีการให้ข้อมูลข่าวสาร ความรู้ การเปลี่ยนทัศนคติ การโน้มน้าวชักจูงใจให้ผู้รับสาร เข้าร่วมโครงการของ กลุ่มผู้นำในการดำเนิน โครงการ

ส่วนที่ 3 วิธีการและกระบวนการที่สมาชิกชุมชนและผู้นำชุมชนมีส่วนร่วมในการสื่อสาร กำหนดนโยบาย วางแผน และแสดงความคิดเห็น ในการดำเนินโครงการ

ส่วนที่ 4 เกษตรกรและสมาชิกชุมชนที่เข้าร่วมในโครงการดังกล่าวมีวิธีการเปิดรับข่าวสาร การเปลี่ยนทัศนคติ และการมีส่วนร่วมในการดำเนิน โครงการ ตลอดจนการนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้ไปปฏิบัติอย่างไร

ส่วนที่ 5 บทบาทของสื่อมวลชนต่อการดำเนินงานของโครงการ

ส่วนที่ 1 ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง

ผลการสำรวจมีดังนี้

1.1. ความเป็นมาของโครงการ

ความเป็นมาของการริเริ่มดำเนินโครงการเศรษฐกิจพอเพียงมีที่มาจากนโยบายการแก้ไขปัญหาความยากจน ของรัฐบาล ซึ่งได้กำหนดไว้ในแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ดังปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (2545-2549) โดย สภาพปัญหาที่สำคัญที่มีผลต่อรูปแบบการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ที่ดั่งขึ้นตามโครงการเศรษฐกิจพอเพียง ในพื้นที่จังหวัดนครนายกคือ ปัญหาความยากจนของประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชนที่ประกอบอาชีพเกษตรกร ปัญหาในการประกอบอาชีพ เนื่องจากดินในพื้นที่มีสภาพเป็นกรด (ดินเปรี้ยว) ขาดความอุดมสมบูรณ์ วิธีการเกษตรแบบเดิมที่ไม่ได้ใช้วิธีการทำไร่ไถนาสวนผสม และต้องลงทุนสูงในการใช้ยาปราบศัตรูพืช และปุ๋ยจำนวนมาก ไม่สามารถผลิตพืชผลได้เพียงพอต่อการดำรงชีวิตของเกษตรกรส่วนใหญ่ ปัญหาการไม่สามารถใช้ประโยชน์จากที่ดินที่มีอยู่ได้เต็มที่ และปัญหาการขาดที่ทำกินของเกษตรกร

1.2. หน่วยงานที่รับผิดชอบโครงการ

ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนจำนวน 8 ศูนย์ในจังหวัดนครนายก แบ่งเป็นศูนย์เรียนรู้ฯ ของกรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 5 ศูนย์ เรื่องการนำทฤษฎีใหม่เข้ามาใช้ในการช่วยเพิ่มผลผลิตและแก้ปัญหาในการทำเกษตร และเป็นของกระทรวงมหาดไทย 3 ศูนย์ตามนโยบายแก้ไขปัญหาความยากจนของรัฐบาล เพื่อแก้ปัญหาคความยากจน การขาดแคลนที่ทำกิน

1.3. การกำหนดนโยบายในการดำเนินงาน

ผู้กำหนดนโยบายในการดำเนินงานโครงการ คือคณะกรรมการร่วมซึ่งประกอบด้วย สมาชิก อบต. เจ้าหน้าที่พัฒนา ได้แก่ เจ้าหน้าที่พัฒนาการ หรือเจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอ และตัวแทนจากชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชนแบบเป็นทางการ คือ กำนัน หรือผู้ใหญ่บ้าน และ ตัวแทนเกษตรกรในชุมชน ที่ได้นำความคิดเห็นจากการประชุม ในหมู่บ้าน มาเสนอแก่คณะกรรมการบริหารศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน ทุกฝ่ายมาร่วมกันทำประชาคม ร่างนโยบาย และแผนการดำเนินงาน การบริหารศูนย์เรียนรู้ฯ ร่วมกัน

หลักในการกำหนดนโยบายในการดำเนินงานคือต้องให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ต่อการบริหาร และการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ และทุกฝ่ายจะได้เรียนรู้แนวทางการพัฒนาแบบยั่งยืน ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงร่วมกัน โดย เจ้าหน้าที่พัฒนาการเกษตรที่มีความรู้ในเชิงวิชาการก็จะได้รับรู้ในเชิงปฏิบัติ ส่วนเกษตรกรที่มีประสบการณ์การทำเกษตรในเชิงปฏิบัติ ก็จะได้รับความรู้ในเชิงวิชาการ ด้านเทคโนโลยีการเกษตรตามแนวทางทฤษฎี ที่ไม่ต้องลงทุนสูงแต่ได้ผลผลิตคุ้มค่าการลงทุน เช่น การปรับปรุงความเป็นกรดของดินและน้ำ โดยการใช้ดินมาล ทำให้มีความเป็นกลาง การใช้ปุ๋ยชีวภาพที่ไม่ทำลายสภาพแวดล้อม และสามารถผลิตได้เอง การแบ่งพื้นที่การใช้ประโยชน์ที่ดิน การทำไร่นาสวนผสม การทำบัญชีค่าใช้จ่าย เป็นต้น รวมทั้งการสอดแทรก และกระตุ้น แนวคิดการรวมกลุ่มในชุมชน เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในการดำเนินการพัฒนา และยกระดับคุณภาพชีวิตของสมาชิกในชุมชน เช่น การรวมกลุ่มกันตั้งโรงสีข้าวชุมชน การรวมตัวกันผลิตปุ๋ยชีวภาพให้แก่เกษตรกรภายในชุมชน การรวมกลุ่มบริหารกองทุน ที่ได้รับงบประมาณมาจากกรมส่งเสริมการเกษตร เป็นต้น

โดยวัตถุประสงค์ของการดำเนินโครงการเศรษฐกิจพอเพียง คือ เพื่อแก้ปัญหาความยากจน และสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ เน้นการแก้ปัญหาความยากจน เป็นปัญหาที่ต้องแก้ไขอย่างเร่งด่วน และ ในระยะยาวค่อยๆ ปรับทัศนคติ ให้กลุ่มเป้าหมายและประชาชนทั่วไปเห็นความสำคัญของการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง และนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ

1.4. ที่มาของงบประมาณของโครงการ

ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนในความรับผิดชอบของกรมส่งเสริมการเกษตร จะได้รับงบประมาณจากกรมส่งเสริมการเกษตร ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนในความดูแลของกระทรวงมหาดไทย จะได้รับงบประมาณจากกระทรวงมหาดไทย งบประมาณที่จัดสรรให้ ขึ้นอยู่กับ ความจำเป็นของกิจกรรมในพื้นที่ และจำนวนผู้ที่มาสมัครเข้าร่วมศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน โดยให้คณะกรรมการดำเนินงานของแต่ละศูนย์เรียนรู้ทำการเสนอกิจกรรมที่ต้องการจะทำผ่านทางสำนักงานเกษตรอำเภอ ไปยังกรมส่งเสริมการเกษตรฯ หรือกระทรวงมหาดไทย แล้วแต่ว่าหน่วยงานใดเป็นผู้รับผิดชอบ ศูนย์ใด งบประมาณที่จัดสรรแต่ละครั้งจะตกประมาณ 60,000 – 100,000 บาท

1.5. ความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น

- การดำเนินงานในแต่ละศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนมีการร่วมมือกับหน่วยงานอื่นๆ ดังนี้
- กรมประมง และกรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ให้ความช่วยเหลือในเรื่องของการจัดหา พันธุ์ปลา และพันธุ์สัตว์
 - กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงมหาดไทย ดูแลเรื่องการปรับปรุงและพัฒนาพื้นที่แปลงทดลองให้ใช้ประโยชน์ได้
 - สำนักงานปฏิรูปที่ดิน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ช่วยในเรื่องการให้คำแนะนำในการจัดผังการใช้ประโยชน์ที่ดินภายในแปลงทดลอง และดูแลเรื่องการจัดสรรที่ดินทำกินสำหรับเกษตรกรที่ผ่านการอบรมแล้ว
 - การจัดทำบัญชีฟาร์ม ให้ความรู้ สอนการจัดทำบัญชีฟาร์ม จากกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร
 - องค์การบริหารส่วนตำบล และคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านของแต่ละชุมชน ให้ความช่วยเหลือในเรื่องของงบประมาณสนับสนุน
 - กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน (สังกัดกระทรวงแรงงาน) สำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน (สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ) วิทยาลัยการอาชีพวังไกลกังวล และ วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีศูนย์ศิลปาชีพบางไทร (สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ) ให้ความร่วมมือในการจัดหาวิทยากร การสอนและฝึกอาชีพเสริมให้แก่ผู้เข้าอบรม

1.6. ผลการดำเนินงานและตัวชี้วัดความสำเร็จ

ตัวชี้วัดความสำเร็จในการดำเนินโครงการเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่

- 1.) รายได้ครัวเรือนที่เพิ่มขึ้นของผู้เข้ารับการอบรมจากศูนย์เรียนรู้ฯ
- 2.) รายจ่ายครัวเรือนที่ลดลงของผู้เข้ารับการอบรมจากศูนย์เรียนรู้ฯ
- 3.) เกษตรกรที่เข้ารับการอบรมจากศูนย์เรียนรู้ฯ นำความรู้เรื่องการทำไร่นาสวนผสมไปใช้ในการทำการเกษตรในที่ดินของตน
- 4.) ผู้เข้ารับการอบรมจากศูนย์เรียนรู้ฯ นำความรู้เรื่องการทำบัญชีครัวเรือนและการทำบัญชีฟาร์มไปใช้ในการจัดทำบัญชีค่าใช้จ่ายของตนเอง
- 5.) ผู้เข้ารับการอบรมจากศูนย์เรียนรู้ฯ นำความรู้เรื่องการใช้เทคโนโลยีทำปุ๋ยชีวภาพไปใช้ในการปรับปรุงดินในที่ดินของตน
- 6.) เกษตรกรนำความรู้เรื่องการแบ่งพื้นที่ประโยชน์ใช้สอย ตามหลักทฤษฎีใหม่ไปใช้
- 7.) เกษตรกรมีการขุดสระกักเก็บน้ำสำรองไว้ใช้ในพื้นที่ของตน

- 8.) ในระดับชุมชนผู้ที่ผ่านการอบรมจากศูนย์เรียนรู้ฯ ได้นำแนวคิดในการรวมกลุ่มเพื่อบริหารจัดการพัฒนาชุมชน ไปใช้ในการรวมกลุ่มภายในชุมชนของตน
- 9.) ผู้ที่ผ่านการอบรมจากศูนย์เรียนรู้ฯ ได้ทำการชักชวนให้ชุมชนของตนมีการรวมตัวกันดำเนินกิจกรรมพัฒนาชุมชน

จากการสำรวจผลที่ได้จากการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน ในจังหวัดนครนายก ในช่วงครึ่งปีแรกของพ.ศ.2549 (มกราคม-มิถุนายน 2549) โดยสำนักงานเกษตรจังหวัดนครนายกพบว่า ผู้ที่เคยลงชื่อเป็นผู้มีรายได้น้อยไว้ประมาณ 3,000 คน มีรายได้ครัวเรือนมากขึ้น และมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีประมาณ 2,400 คน คิดเป็นร้อยละ 80 ของจำนวนผู้ที่ลงชื่อไว้ทั้งหมด

นอกจากนี้ ผลจากการอบรมในศูนย์เรียนรู้ เกษตรกรหลายรายที่ผ่านการอบรมในหลายหมู่บ้าน ได้นำแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงและการเกษตรทฤษฎีใหม่ไปใช้ในการดำรงชีวิต และประกอบอาชีพ ด้วยการรู้จักทำบัญชีค่าใช้จ่าย การลดดอกเบี้ยรายจ่ายเพิ่มรายรับ การทำไร่นาสวนผสม เทคนิคการปรับปรุงดิน การใช้ปุ๋ยชีวภาพ การแบ่งพื้นที่การเกษตรเพื่อการใช้ประโยชน์จากที่ดินตามแนวทางทฤษฎีใหม่ การขุดสระกักเก็บน้ำ เป็นต้น

ในระดับชุมชน เกษตรกรที่ผ่านการอบรมได้นำแนวคิดในการรวมกลุ่มเพื่อการบริหารจัดการพัฒนาชุมชน ไปเผยแพร่ และชักชวนให้ชุมชนของตนมีการรวมตัวกันดำเนินกิจกรรมพัฒนาชุมชน สร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน เช่น การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน การจัดตั้งโรงสีข้าวชุมชน การรวมกลุ่มกันผลิตสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) เป็นต้น

1.7. กลุ่มเป้าหมายในการประชาสัมพันธ์

กลุ่มเป้าหมายในการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับโครงการเศรษฐกิจพอเพียง แบ่งเป็น

- กลุ่มเป้าหมายหลักคือเกษตรกรและผู้มีรายได้น้อยที่ประสบปัญหาการขาดที่ดินทำกิน และมีปัญหาหนี้สิน และความยากจนอย่างมาก
- กลุ่มเป้าหมายรอง คือ ประชาชนทั่วไป ได้แก่ สมาชิกในชุมชนต่างๆ ทั้งในระดับหมู่บ้าน และตำบล ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นเกษตรกรหรือผู้มีรายได้น้อย

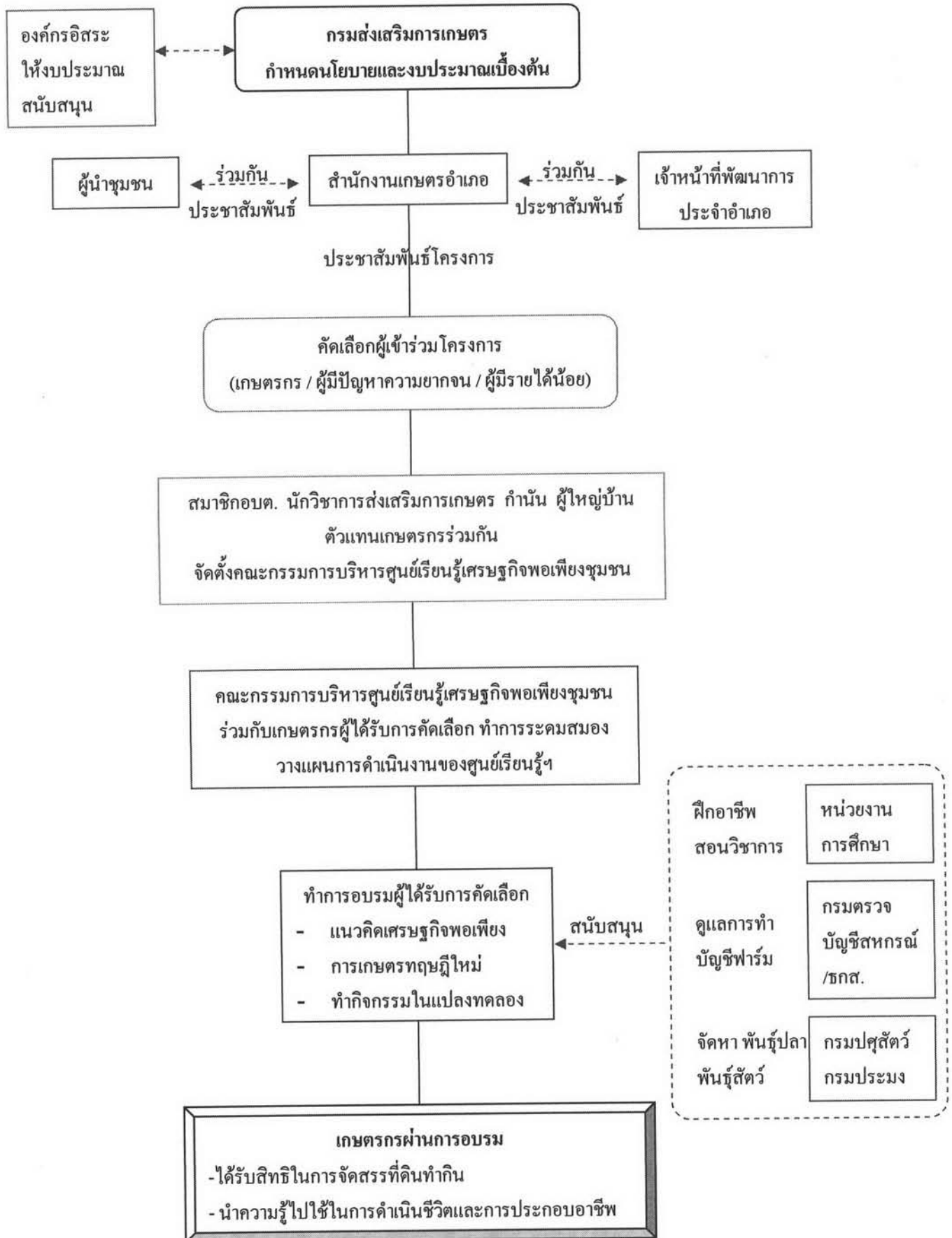
สรุปขั้นตอนการดำเนินงาน

การประสานงานเริ่มจาก กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กำหนดนโยบาย และแผนการดำเนินงาน ในภาพรวม และจัดสรรงบประมาณเบื้องต้นให้แต่ละศูนย์เรียนรู้ มอบหมายให้ ทางสำนักงานเกษตรอำเภอ ทำการประชาสัมพันธ์โครงการ ร่วมกับ เจ้าหน้าที่พัฒนาการประจำอำเภอ ต่างๆ เปิดรับการลงทะเบียนคนจน ในโครงการคาราวานแก็งัน นำรายชื่อคนจนที่ได้มาคัดเลือกให้เหลือ แต่ผู้ที่มีปัญหาความยากจนแท้จริง และจากรายชื่อที่เหลือนั้น ทางสำนักงานเกษตรอำเภอได้ทำการ ประชาสัมพันธ์โครงการ ผ่านผู้นำชุมชน ได้แก่ กำนัน และผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำทางความคิดในท้องถิ่น ให้กลุ่มเป้าหมายได้ทราบ และเปิดรับการลงชื่อผู้ที่ต้องการเข้ารับการอบรมในศูนย์เรียนรู้ จากนั้นจึง ได้ทำการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน โดยคณะกรรมการประกอบด้วย สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรจากเกษตรอำเภอ กำนัน และผู้ใหญ่ บ้าน และตัวแทนเกษตรกร ที่ได้รับการเลือกจากกลุ่มเกษตรกรในชุมชน มาเป็นประธานศูนย์เรียนรู้ฯ

แต่ละฝ่ายจึงมีตัวแทนมารวมกันเป็นคณะกรรมการบริหาร โครงการ และศูนย์เรียนรู้ ร่วมกัน วาง แผนการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ การจัดสรรงบประมาณที่ได้จากกรมส่งเสริมการเกษตร การจัดการผล ผลิตและการจำหน่ายผลผลิตที่เกี่ยวเนื่องได้จากแปลงทดลอง โดยได้รับการฝึกอบรม การสอนด้านวิชา การ จากหน่วยงานการศึกษาออกโรงเรียน วิทยาลัยการอาชีพวังไกลกังวล กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน และ ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร ให้ความร่วมมือในการจัดหาวิทยากร การสอนและฝึกอาชีพแก่เกษตรกรที่มารับการ อบรม ในเรื่องของการจัดทำบัญชีฟาร์ม ได้รับการอบรมและดูแลจาก กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ สำหรับ กรมปศุสัตว์ และกรมประมง กระทรวงเกษตรและส หกรณ์ จะให้ความร่วมมือในเรื่องของการจัดหา พันธุ์ปลา พันธุ์สัตว์ รวมทั้งการดูแลในการสอนวิธีเลี้ยง สัตว์ เลี้ยงปลาให้

สำหรับองค์การอิสระ (NGO) ต่างๆ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล กองทุนหมู่บ้านแต่ละชุมชน จะให้ความช่วยเหลือในเรื่องของงบประมาณสนับสนุนเพิ่มเติม และเมื่อมีเกษตรกรที่ผ่านการ อบรมแล้ว เกษตรกรจะได้รับสิทธิในการลงชื่อรับการจัดสรรที่ทำกินจากสำนักงานปฏิรูปที่ดิน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

แผนภาพที่ 6. ขั้นตอนในการดำเนินงานในการประ ชาสัมพันธ์โครงการ

ส่วนที่ 2 วิธีการให้ข้อมูลข่าวสาร ความรู้ เปลี่ยนทัศนคติ การโน้มน้าวชักจูงใจให้ผู้รับสารเข้าร่วมโครงการของกลุ่มผู้นำในการดำเนินโครงการ

กลุ่มตัวอย่างผู้นำในการดำเนินโครงการ ได้แก่ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)/ เจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอ และเจ้าหน้าที่พัฒนาการ ผลการสำรวจมีดังนี้

2.1. การมีส่วนร่วมในการสื่อสารของประชาชนในชุมชน

ในด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน กลุ่มผู้นำในการดำเนินโครงการ ได้ส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มของชุมชนจากฐานรากตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน เพื่อการแก้ปัญหาต่างๆ ในพื้นที่ และดำเนินการพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ โดยเฉพาะการ พัฒนาการประกอบอาชีพที่เป็นปัญหาสำคัญ โดยแต่ละชุมชนจัดให้มีการทำประชาคม เพื่อ ค้นหาปัญหาที่มีความจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขเร่งด่วน และปัญหาอื่นๆ ที่ต้องอาศัยการปรับเปลี่ยนและพัฒนาอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยยึดการลงมติตามเสียงข้างมาก และให้ชาวชุมชนร่วมกันระดมสมอง หาวิธีการแก้ไขปัญหา ร่วมกันวางแผนการดำเนินงาน

2.2. บทบาทของผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มผู้นำในการดำเนินโครงการในด้านการสื่อสาร ในโครงการ

ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอ / พัฒนาการ และเจ้าหน้าที่พัฒนาการ มีบทบาทเป็นผู้ให้ข่าวสาร เกี่ยวกับโครงการ เช่น นโยบาย การดำเนินงาน และข่าวสารต่างๆ จากที่ประชุมของคณะกรรมการบริหารศูนย์เรียนรู้ และทำการประชาสัมพันธ์โครงการ ผ่านสื่อต่างๆ ได้แก่ สื่อมวลชน เช่น วิทยุชุมชน โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และ สื่อบุคคล ได้แก่ ผู้นำชุมชน คือ กำนัน และผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำทางความคิดในท้องถิ่น ไปกระจายข่าวต่อ ยังสมาชิกในชุมชนต่างๆ ของตน ซึ่งการใช้สื่อบุคคล คือผู้นำชุมชน เป็นตัวกลาง นี้ ทำให้สามารถประชาสัมพันธ์โครงการไปยังกลุ่มเป้าหมาย ได้อย่างทั่วถึง เนื่องจากผู้นำชุมชนมีความใกล้ชิดกับสมาชิกในชุมชน และมีอิทธิพลในการโน้มน้าวชักจูงใจให้สมาชิกในชุมชนมาเข้าร่วมโครงการ ได้ง่ายกว่าการที่เจ้าหน้าที่พัฒนาไปติดต่อกับประชาชนโดยตรง

2.3. สื่อที่ใช้ในการกระจายข่าวสาร ข้อมูลเรื่องโครงการเศรษฐกิจพอเพียง

สื่อที่ใช้ในการสื่อสาร ในโครงการนี้ มีหลากหลายสื่อที่ใช้ร่วมกันแบบบูรณาการ เพื่อให้สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ทั่วถึง และเนื่องจากข้อจำกัดทางด้านงบประมาณในการสื่อสารที่มีไม่เพียงพอ และมีได้มีการจัดสรรงบประมาณส่วนนี้ไว้ชัดเจน กลุ่มผู้นำในการดำเนินโครงการจึงต้องใช้สื่อต่างๆ เท่าที่มีอยู่ทุกช่องทางที่สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ ทั้งสื่อมวลชน คือวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ โดยการขอความร่วมมือในการประชาสัมพันธ์และให้ข่าวสาร โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

2.4. การใช้สื่อประเพณี

จากผลการสำรวจพบว่าชุมชนส่วนใหญ่มีการใช้สื่อประเพณีเช่น ลำตัด ลิเก จั๊ว ละครหุ่น ฯลฯ ไม่มาก เนื่องจากไม่ค่อยเป็นที่นิยมในยุคนี้มากนัก และการจัดทำให้ คณะแสดงละครเหล่านี้มาแสดงในท้องถิ่นต้องมีค่าใช้จ่ายสูง เพราะปัจจุบันสื่อประเพณีเหล่านี้หาชมได้ยาก ทางผู้ดำเนินโครงการจึงมิได้ใช้สื่อประเพณีในการประชาสัมพันธ์โครงการ

2.5. สิ่งที่เน้นในการให้ข่าวสารเกี่ยวกับโครงการเศรษฐกิจพอเพียง

การให้ข่าวสารในโครงการเน้นเรื่องการให้ความรู้ในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ และผลตอบแทนที่เกษตรกรจะได้รับจากการเข้าร่วมโครงการ เช่น การได้ลงชื่อขอรับการจัดสรรที่ดินหลังผ่านการอบรม และตัวอย่างเกษตรกรและชุมชนที่ประสบความสำเร็จจากการเข้าร่วมโครงการและนำเสนอแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ นอกจากนี้ ยังใช้สื่อบุคคล คือ เจ้าหน้าที่เจ้าหน้าที่พัฒนาการ ไปติดต่อพูดคุยให้ข่าวสารแก่ประชาชนตามบ้านโดยตรง ซึ่งวิธีนี้สามารถ ทำให้ได้มีการพูดคุยโน้มน้าวชักจูงให้ผู้รับสารเกิดความคล้อยตามและปรับเปลี่ยนทัศนคติ ที่ละน้อยอย่างค่อยเป็นค่อยไป

ในการสื่อสารเพื่อการชักจูงใจ ให้คนมาเข้าร่วมโครงการนั้น กลุ่มผู้นำในการดำเนินโครงการ เน้นถึงผลตอบแทนที่เกษตรกรจะได้รับจากการเข้าร่วมโครงการ ได้แก่ ค่าแรงชดเชยการเสียโอกาสในการทำงานเพื่อมาเข้ารับการอบรมในศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน และ การได้ลงชื่อขอรับการจัดสรรที่ดินหลังผ่านการอบรม

นอกจากนี้ ยังเน้นความเป็นโครงการในพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อเชิญชวนให้ประชาชนเข้าร่วมโครงการ ให้ความสนับสนุน หรือนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ ด้วยความสำนึกกว่าเป็นการปฏิบัติตามพระราชดำริ

การสื่อสารเพื่อการชักจูงใจ ให้คนมาเข้าร่วมโครงการนั้น รวมถึงการเน้นการประชาสัมพันธ์ความสำเร็จของโครงการด้วยการใช้เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการแล้วประสบผลสำเร็จในการนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ เป็นตัวอย่าง ที่สามารถเห็นได้ เป็นรูปธรรม ทำให้กลุ่มเป้าหมายสนใจต้องการมาเข้ารับการอบรมจากศูนย์เรียนรู้เป็นจำนวนมาก

2.6. การจัดสรรงบประมาณสำหรับการสื่อสารประชาสัมพันธ์โครงการ

การดำเนินงานศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนในโครงการเศรษฐกิจพอเพียงนี้ได้รับงบประมาณส่วนใหญ่จากกรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และบางส่วนจากกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย เพื่อใช้ในการดำเนินงานในศูนย์เรียนรู้ สำหรับลงทุนในด้านอุปกรณ์

เทคโนโลยี และค่าแรงสำหรับผู้ที่มาเข้ารับการอบรมในศูนย์เรียนรู้ แต่ไม่มีการจัดสรรงบประมาณในการสื่อสาร ประชาสัมพันธ์ไว้ต่างหาก

ในการสื่อสารและประชาสัมพันธ์โครงการฯ เจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอ เจ้าหน้าที่พัฒนาการ และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล มักใช้สื่อมวลชนที่ให้ความร่วมมือในการประชาสัมพันธ์โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย เช่น การออกสารคดีเกี่ยวกับกิจกรรมการเกษตรของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนผ่านทางโทรทัศน์ช่อง 7 และช่อง 11 การขอความร่วมมือจากผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ลงข่าวในหนังสือพิมพ์ เช่น ไทยรัฐ เดลินิวส์ และใช้สื่อท้องถิ่นที่มีอยู่แล้วในชุมชน ได้แก่ การจัดรายการเกษตรยามเช้า ออกอากาศทางสถานีวิทยุนายร้อยพระจุลจอมเกล้า (จปร.) ที่ออกอากาศในจังหวัดนครนายกและจังหวัดใกล้เคียง รวมถึงการใช้สื่อบุคคล ได้แก่ เจ้าหน้าที่พัฒนา เช่น เกษตรอำเภอ เจ้าหน้าที่พัฒนาการ นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร และผู้นำชุมชนช่วยนำข่าวสารไปกระจายต่อยังเกษตรกรและสมาชิกในชุมชน รวมถึงการฝากสื่อแผ่นพับ วิดีโอเทป เทปบันทึกเสียง ที่ได้รับมาจากกรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ไปให้แก่เกษตรกรและสมาชิกในชุมชน หากมีความต้องการจะผลิตสื่อเฉพาะกิจใดๆ จึงทำเรื่องของบประมาณจากหน่วยงานที่รับผิดชอบโครงการ โดยเฉพาะ

งบประมาณในการบริหารศูนย์เรียนรู้ ได้จาก กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ แต่ไม่มีการจัดสรรงบประมาณในการประชาสัมพันธ์ไว้แน่นอน โดยมากเจ้าหน้าที่พัฒนา ได้แก่ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร จะพยายามใช้ความร่วมมือจากสื่อมวลชนในท้องถิ่น ในการกระจายข่าวสารโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย เช่น ออกรายการวิทยุนายร้อยพระจุลจอมเกล้า (จปร.) หรือโทรทัศน์ช่อง 7 และ ผู้สื่อข่าวในท้องถิ่นของหนังสือพิมพ์ เช่น ไทยรัฐ เดลินิวส์ มาทำข่าวเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินงานของโครงการให้ นอกจากนี้ ยังใช้สื่อบุคคล คือ เจ้าหน้าที่เจ้าหน้าที่พัฒนาการ ไปติดต่อพูดคุยให้ข่าวสารแก่ประชาชนตามบ้านโดยตรง ซึ่งจะอนุมัติงบประมาณเป็นค่าพาหนะในการเดินทาง มีค่าใช้จ่ายในการประชาสัมพันธ์ ยกเว้นแต่เมื่อทางเจ้าหน้าที่พัฒนามีความต้องการจะผลิตสื่อในการประชาสัมพันธ์โดยเฉพาะ เช่น VCD หรือ วิดีโอเทปให้ความรู้ สาธิตวิธีการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ เป็นต้น ต้องทำเรื่องเบิกค่าใช้จ่ายจากสำนักงานเกษตรอำเภอเป็นโครงการไป

2.7. การมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานพัฒนาของประชาชนในพื้นที่

คณะกรรมการบริหารศูนย์เรียนรู้ จะประกอบไปด้วย กลุ่มผู้นำในการดำเนินงานโครงการ ได้แก่ สมาชิกอบต. และเจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และ ตัวแทนเกษตรกร โดยในแต่ละหมู่บ้าน จะมีการประชุมภายในหมู่บ้าน และมีการส่งตัวแทนเกษตรกรของแต่ละหมู่บ้าน มาเข้าร่วมประชุมเพื่อวางแผนในการดำเนินงาน

2.8. สื่อที่ใช้ในการกระจายข่าวสาร ข้อมูลเรื่องโครงการเศรษฐกิจพอเพียง

ในการรณรงค์ประชาสัมพันธ์โครงการเศรษฐกิจพอเพียง ได้มีการใช้สื่อหลากหลายรูปแบบ ผสมผสานกันแบบบูรณาการดังนี้

- **สื่อบุคคล** คือเจ้าหน้าที่พัฒนาการเกษตร เกษตรกรที่ผ่านการอบรมแล้ว และผู้นำชุมชน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำทางความคิดในชุมชน ทำหน้าที่ถ่ายทอดข่าวสารความรู้ ที่ได้จากการเรียนใน ศูนย์เรียนรู้ไปยังเกษตรกร และสมาชิกในชุมชนของตน
- **สื่อมวลชน** เนื่องจากมีการจัดสรรงบประมาณสำหรับการทำกรรณรงค์ประชาสัมพันธ์ไว้ โดยมากผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มผู้นำในการดำเนินโครงการจึงพยายามใช้สื่อที่ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายหรือเสียค่าใช้จ่ายไม่มาก ได้แก่ สถานีวิทยุนายร้อยพระจุลจอมเกล้า (จปร.) ออกอากาศในจังหวัดนครนายกและพื้นที่ใกล้เคียง การขอความร่วมมือในการให้พื้นที่ข่าวประชาสัมพันธ์ในหนังสือพิมพ์ จากผู้สื่อข่าวท้องถิ่น เช่น หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ เดลินิวส์ การประชาสัมพันธ์โครงการ เมื่อทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 7 และช่อง 11 มาทำสารคดีเกี่ยวกับเกี่ยวกับการเกษตร
- **สื่อท้องถิ่น** ได้แก่ หอกระจายข่าว เสียงตามสายประจำชุมชนต่างๆ และที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน

2.9. อุปสรรคในการสื่อสาร และวิธีแก้ปัญหา

ในด้านการกระจายข่าวสารนั้นไม่มีปัญหา เนื่องจาก ใช้วิธีการใช้สื่อท้องถิ่นที่มีในชุมชน ได้แก่ หอกระจายข่าว และ เสียงตามสาย และการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อบุคคลคือกำนัน และผู้ใหญ่บ้าน หรือผู้นำทางความคิดในชุมชน ช่วยกระจายข่าวสารการดำเนินงานของโครงการต่อ ทำให้ข่าวสารเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย คือเกษตรกรและสมาชิกในชุมชนได้ทั่วถึงอยู่แล้ว

แต่อุปสรรคที่สำคัญคือการที่ประชาชนบางส่วนไม่ยอมเปลี่ยนทัศนคติได้ง่าย ๆ เนื่องจากยังคงยึดติดกับค่านิยมทางวัตถุของระบอบทุนนิยม ต้องการมีของใช้ฟุ่มเฟือยเกินรายได้ที่ทำได้ เพื่อแสดงถึงความเป็นคนมีฐานะ ทำให้เกิดการเพิ่มรายจ่ายที่ไม่จำเป็น วิธีแก้ปัญหาจึงต้องค่อยๆ โน้มน้าวใจผู้รับสารทีละน้อย ด้วยการ ใช้สื่อบุคคล คือเจ้าหน้าที่พัฒนา เช่น เจ้าหน้าที่พัฒนาการ หรือเจ้าหน้าที่ของสำนักงานเกษตรอำเภอ ไปติดต่อพูดคุยโดยตรง อธิบายให้เห็นถึงข้อดีของการปฏิบัติตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง กระตุ้นให้ผู้รับสารเกิดความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงชีวิตของตนให้มีความเป็นอยู่ที่ดีและมั่นคง ด้วยการวางแผนการประกอบอาชีพ เพิ่มรายได้ และลดรายจ่าย โดยให้เห็นตัวอย่างจริงจากเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ แล้วมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

สำหรับเกษตรกรที่มารับการอบรมจากศูนย์เรียนรู้ ได้มีการจูงใจให้มาเข้าร่วมโครงการด้วยรางวัล (Incentive) คือถ้าผ่านการอบรมแล้วจะได้ที่ดินทำกิน เมื่อเกษตรกรมาเข้าร่วมโครงการแล้ว ก็ค่อยๆ โน้มน้าวใจ ด้วยการให้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง โดยสอดคล้องทัศนคติและค่านิยมเรื่องการค้ารงชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงไปที่ละน้อย นอกจากนี้ ยังให้การสนับสนุนในเรื่องเงินทุน ช่องทางในการหาทุนสำหรับการประกอบอาชีพ การให้ความรู้ และคำแนะนำ เกี่ยวกับเทคนิควิธีการทำการเกษตรที่ช่วยเพิ่มผลผลิต และคอยให้ กำลังใจ ค่อยๆ ปรับทัศนคติผู้เข้าร่วมโครงการทีละน้อยให้เห็นข้อดีของการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง

2.10. ความคิดเห็นอื่นๆ

กลุ่มตัวอย่างผู้นำในการดำเนิน โครงการเห็นว่า โครงการเศรษฐกิจพอเพียงนี้เป็นโครงการที่ดี สอดคล้องกับวิถีชีวิตของเกษตรกร และส่งเสริมการรวมกลุ่มของชุมชนและเกษตรกร ควรได้รับการส่งเสริม ให้มีศูนย์เรียนรู้ทั่วทุกหมู่บ้าน แต่ปัญหาคืองบประมาณที่ได้รับจากกรมส่งเสริมการเกษตรมีน้อยเกินไป และได้รับการเบิกจ่ายช้า โดยเฉพาะงบประมาณด้านการสื่อสารและประชาสัมพันธ์นั้นไม่มีการจัดสรรงบประมาณในส่วนนี้แตกต่างหาก ทำให้การขยายผลของโครงการไม่รวดเร็วเท่าที่ควร ควรให้หลายๆ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนมาร่วมกันดำเนิน โครงการพัฒนาชุมชนแบบบูรณาการ เช่น กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สำนักงานเกษตรอำเภอ และสำนักงานเกษตรจังหวัด โดยเฉพาะหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการพัฒนาการเกษตรที่เป็นอาชีพหลักของสมาชิกชุมชนส่วนใหญ่

ส่วนที่ 3 วิธีการและกระบวนการที่สมาชิกชุมชนและผู้นำชุมชนมีส่วนร่วมในการสื่อสาร กำหนดนโยบาย วางแผน และแสดงความคิดเห็น ในการดำเนินโครงการ

3.1. ผู้ให้สัมภาษณ์ทราบข่าวสารของโครงการนี้จากที่ใด

กลุ่มตัวอย่างผู้นำชุมชนนี้ แรกเริ่ม ได้ทราบโครงการนี้จากการประชาสัมพันธ์ของสำนักงานเกษตรกรอำเภอ โดยการติดต่อของเจ้าหน้าที่โดยตรง และ ได้รับข่าวสารต่างๆ เกี่ยวกับโครงการจากการเข้าร่วมประชุมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กับกลุ่มผู้นำในการดำเนินโครงการ ได้แก่ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และเจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอ และตัวแทนเกษตรกรของแต่ละชุมชน ซึ่งมีการประชุมเป็นประจำทุกเดือน

3.2. สาเหตุที่ชุมชนเข้าร่วมโครงการเศรษฐกิจพอเพียง

สาเหตุที่สำคัญ คือ ปัญหาความยากจนและการประกอบอาชีพเกษตรกรรม เนื่องจากสภาพปัญหาในพื้นที่ ดินและน้ำมีคุณภาพเป็นกรดสูง ทำให้การทำเกษตรไม่ค่อยได้ผล อีกทั้งสมาชิกในชุมชนหลายคน ขาดที่ดินทำกินและมีหนี้สินมาก รายได้ไม่พอกับรายจ่าย จึงพยายามชักชวนให้สมาชิกในชุมชนที่มีปัญหามาเข้าร่วมโครงการเพื่อช่วยกันหาทางแก้ไขปัญหา

3.3. สื่อ/วิธีการที่ใช้ในการกระจายข่าวสาร ให้ข้อมูล เกี่ยวกับโครงการแก่สมาชิกในชุมชน

กลุ่มตัวอย่างผู้นำชุมชนนี้ มีวิธีการกระจายข่าวสารให้ข้อมูล เกี่ยวกับโครงการแก่ลูกบ้าน ที่ใช้เป็นประจำคือการทำประชาคมในหมู่บ้าน และการใช้สื่อท้องถิ่นในชุมชน ได้แก่ เสียงตามสายและหอกระจายข่าว

กลุ่มตัวอย่างผู้นำชุมชนนี้ มีวิธีการกระจายข่าวสารให้ข้อมูล เกี่ยวกับโครงการแก่ลูกบ้าน ที่ใช้เป็นประจำคือการประชุมในหมู่บ้าน เพื่อแจ้งให้ชาวบ้านทราบเกี่ยวกับข้อราชการที่ทางหน่วยงานของรัฐให้ข้อมูลมา และใช้วิธีการฝากบอกข่าวปากต่อปากผ่านเพื่อนบ้านของผู้ที่มีได้เข้าร่วมประชุม ให้ทราบ นอกจากนี้ยังใช้สื่อท้องถิ่นในชุมชน ได้แก่ เสียงตามสายและหอกระจายข่าว

3.4. สื่อท้องถิ่นที่ใช้ในชุมชน

สื่อท้องถิ่นที่ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มผู้นำชุมชนนี้ใช้ในการสื่อสารภายในชุมชน ได้แก่ หอกระจายข่าว เสียงตามสาย โทรศัพท์ และที่อ่านหนังสือประจำชุมชน โดยจะใช้หอกระจายข่าว และเสียงตามสายมากที่สุด รองลงมาคือ โทรศัพท์ และบางหมู่บ้านจะมีเอกสารให้อ่านได้ที่ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน สำหรับผู้ที่ต้องการค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมด้วยตนเอง

3.5. วิธีการชักชวนให้สมาชิกในชุมชน มาเข้าร่วมโครงการเศรษฐกิจพอเพียง

ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มผู้นำชุมชนนี้ใช้วิธีการพูดคุยกับสมาชิกในชุมชน โดยการชี้ให้เห็นถึงปัญหาที่สมาชิกในชุมชนกำลังประสบอยู่ ชักชวนสมาชิกในชุมชน ให้ร่วมกันระดมสมองว่าปัญหาที่สมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่ประสบร่วมกันมีอะไรบ้าง ซึ่งโดยมากเป็นปัญหาในเรื่องความยากจน ชาติที่กินทำกิน และการเพาะปลูกที่ไม่ค่อยได้ผล และชักชวนให้มาเข้าร่วมศูนย์เรียนรู้ เพื่อหาทางแก้ปัญหาดังกล่าว โดยจุดใจด้วยการชี้ให้เห็นข้อดีของการเข้าร่วมโครงการว่า จะได้รับการจัดสรรที่ดินทำกินเมื่อผ่านการอบรมแล้ว นอกจากนี้ ยังพยายามชักชวนให้เห็นว่าเป็นการทำตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงเป็นบุคคลที่ได้รับความเคารพนับถือและจงรักภักดีจากสมาชิกในชุมชน

นอกจากนี้เมื่อเจ้าหน้าที่ของเกษตรอำเภอชักชวนให้กลุ่มตัวอย่างผู้นำชุมชน ไปดูงานหรือไปอบรมมาแล้ว กลุ่มตัวอย่างนี้จะนำประสบการณ์ที่ได้รับมา อธิบายให้สมาชิกชุมชนทราบว่าแนวคิดแบบเศรษฐกิจพอเพียงนี้เหมาะสมกับการประกอบอาชีพของเกษตรกร ซึ่งเป็นอาชีพหลักของสมาชิกส่วนใหญ่ในชุมชน ใช้แก้ปัญหาหลายอย่างที่กำลังประสบอยู่ได้อย่างถูกต้อง ตั้งแต่ต้นตอของปัญหา เช่น การแก้ปัญหาดินเปรี้ยว ดินเป็นกรดกำมะถัน การปรับพื้นที่เพาะปลูก การปรับปรุงน้ำ การแบ่งการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ เป็นต้น

3.6. สื่อประเพณีที่ใช้ในชุมชน

กลุ่มตัวอย่างผู้นำชุมชนให้คำตอบว่า ประมาณ 10 กว่าปีก่อน เคยมีการแสดงลำตัด เป็นสื่อประเพณีในชุมชนบ้าง แต่ปัจจุบันในชุมชนไม่มีการใช้ สื่อประเพณี เช่น จี๊ว หมอลำ ลิเก ละครหูน ฯลฯ อีกแล้ว เนื่องจากสื่อประเพณีไม่ค่อยเป็นที่นิยม เพราะประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่จะใช้สื่อวิทยุ หนังสือพิมพ์ และโทรทัศน์ ในการรับข่าวสาร ความรู้และความบันเทิงต่างๆ

3.7. ความสามารถในการใช้สื่อท้องถิ่นของชุมชน

จากผลการสำรวจชุมชนที่ดำเนินโครงการเศรษฐกิจพอเพียง เป็นชุมชนที่มีความสามารถในการใช้สื่อท้องถิ่น ได้แก่ หอกระจายข่าว และ เสียงตามสาย ด้วยตนเอง ตั้งแต่ในขั้นตอนของการเลือกประเด็นและหัวข้อข่าวสารที่เป็นประโยชน์และเกี่ยวข้องกับการพัฒนาและความสนใจของคนในชุมชน สามารถที่จะจัดหางบประมาณในการบำรุงรักษาอุปกรณ์ในการสื่อสารด้วยตนเอง จากงบประมาณของกองทุนหมู่บ้าน ที่ได้รับการจัดสรรทั้งจากภาครัฐ และ จากกำไรในการลงทุนของกลุ่มงานต่างๆ เช่น กำไรที่ได้จากการขายสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ โรงเรียนข่าวชุมชน หรือสหกรณ์ประจำหมู่บ้าน เป็นต้น นอกจากนี้ ภายในชุมชนต่างๆ ยังมีการจัดระเบียบการใช้เครื่องมือในการสื่อสารของท้องถิ่นของตนให้สมาชิกในชุมชนสามารถมีสิทธิใช้สื่อท้องถิ่นดังกล่าวได้ทั่วถึงและเท่าเทียมกัน ทั้งสมาชิกในชุมชนทั่วไป และกลุ่มผู้นำชุมชน

3.8. บทบาทของผู้นำชุมชนในการสื่อสารในโครงการ

กลุ่มตัวอย่างผู้นำชุมชนนี้ ทำหน้าที่เป็น ผู้กั้นกรองข่าวสาร (Gatekeeper) เป็นผู้นำข่าวสารข้อมูล ที่ได้จาก กลุ่มผู้นำในการดำเนิน โครงการ คือสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และเจ้าหน้าที่พัฒนา ไปถ่ายทอดให้แก่ ผู้รับสารคือสมาชิกในชุมชน โดยมีการเลือกสรรข่าวสารที่ตนคิดว่าสำคัญ และ สอดแทรก ความคิดเห็นส่วนตัวลงในข่าวสารนั้นๆ ด้วย นอกจากนี้ ยัง เป็น ตัวกลางผู้นำความคิดเห็น จากผู้รับสาร คือสมาชิกในชุมชน ถ่ายทอดกลับไปยัง กลุ่มผู้นำในการดำเนิน โครงการอีกด้วย

3.9. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงานพัฒนาของสมาชิกในชุมชนของผู้ให้สัมภาษณ์

ในการประชุมร่วมกันของคณะกรรมการบริหารศูนย์เรียนรู้ สมาชิกในชุมชนจะช่วยกันคิดหาทางว่าจะนำความรู้ที่ได้จากการไปดูงานและการอบรมของศูนย์เรียนรู้มาปรับใช้อย่างไร ทำการปรึกษาร่วมกัน และขอคำแนะนำ จาก เจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอ ถึงความเป็นไปได้ในการดำเนินงาน เช่น การผลิต โดยยึดตลาดเป็นหลัก การหาแหล่งเงินทุน เทคนิควิธีการที่ใช้ในการทำเกษตร เป็นต้น

3.10. ปัญหาหรืออุปสรรคในการสื่อสารในโครงการ และวิธีแก้ไข้ปัญหา

ปัญหาในการสื่อสารในชุมชน คือการคมนาคมติดต่อสื่อสารไม่สะดวก อีกทั้งไม่มีงบประมาณในการสื่อสารประชาสัมพันธ์โครงการ ในพื้นที่ที่โทรศัพท์ หรือสื่อท้องถิ่นของชุมชน คือหอกระจายข่าวและเสียงตามสาย ไม่สามารถเข้าถึงได้ ทำให้สมาชิกชุมชนบางคนไม่ได้รับข่าวสาร วิธีแก้ไข้ต้องใช้สื่อบุคคล เช่น สมาชิกในชุมชน คนอื่นๆ หรือตัวผู้นำชุมชนต้องไปติดต่อด้วยตนเอง

3.11. ความคิดเห็นอื่นๆ

การประชาสัมพันธ์โครงการเศรษฐกิจพอเพียงที่ดีที่สุด คือการทำให้โครงการประสบผลสำเร็จ จะสามารถโน้มน้าวกลุ่มเป้าหมายและประชาชน และเปลี่ยนทัศนคติได้ง่าย เนื่องจาก มีตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนเป็นรูปธรรม การที่จะดำเนินศูนย์เรียนรู้ตามโครงการเศรษฐกิจพอเพียงพอเพียงนี้ ต้องใช้งบประมาณมากกว่าที่ได้ยู่นี้ เพื่อใช้ในการสนับสนุน และส่งเสริมกิจกรรมต่างๆ เช่น โครงการ หนึ่งตำบล หนึ่งฟาร์ม ที่วางแผนจะขยายผลต่อเนื่องให้ทุกมีกันทุกตำบล ในการจัดหาพันธุ์พืช พันธุ์ปลา และ ค่าแรง สำหรับจูงใจให้คนมาเข้าอบรมแปลงเรียนรู้ ฯลฯ ทุกอย่างต้องใช้งบประมาณ โดยเฉพาะงบการประชาสัมพันธ์ นั้นแทบจะไม่มี หากมีงบประมาณลงทุนให้สามารถจัดทำโครงการจนประสบผลสำเร็จได้ จะเป็นการประชาสัมพันธ์ที่ดีที่สุด เพราะเครือข่ายการสื่อสารในชุมชน วิธีการสื่อสารและกระจายข่าวสาร ที่ใช้อยู่ทุกวันนี้ทั่วถึงคืออยู่แล้ว อีกทั้งไม่มีกระแสต่อต้าน เพราะเป็นโครงการพระราชดำริ แต่ปัญหา คือไม่มีงบประมาณที่จะขยายผลการดำเนินโครงการฯ ให้สำเร็จเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนมากนัก

ส่วนที่ 4 เกษตรกรและสมาชิกชุมชนที่เข้าร่วมในโครงการดังกล่าวมีวิธีการเปิดรับข่าวสาร เปลี่ยนทัศนคติ และการมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ ตลอดจนนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้ไปปฏิบัติอย่างไร

ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรและสมาชิกในชุมชนที่ประกอบอาชีพอื่นๆ ที่เข้าร่วมโครงการ เศรษฐกิจพอเพียง มีทั้งหมด 8 ราย ผลการสำรวจมีดังนี้

4.1. การได้รับทราบข่าวสารเกี่ยวกับโครงการเศรษฐกิจพอเพียง

กลุ่มตัวอย่างกลุ่มนี้ได้ทราบข่าวสารเกี่ยวกับโครงการเศรษฐกิจพอเพียงจากผู้นำชุมชน คือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และ ผู้นำทางความคิดด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่นของตน ได้แก่ สมาชิกอาวุโสของชุมชน ที่ได้รับความนับถือในชุมชน

4.2. สาเหตุที่เข้าร่วมโครงการ

เกษตรกรส่วนใหญ่ที่เข้าร่วมโครงการนี้เนื่องจากต้องการแก้ไขปัญหาความยากจนเป็นหลักนอก จากนี้ยังมีปัญหาในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ ผลผลิตที่ได้ไม่คุ้มทุน และการขาดแคลนที่ดิน ทำกิน กิน จึงเข้าร่วมโครงการ เพราะคิดว่าจะสามารถแก้ปัญหาดังกล่าวได้ เนื่องจาก การได้เรียนรู้ เทคโนโลยีในการผลิตตามแนวทฤษฎีใหม่ จะช่วยแก้ปัญหาการผลิตการเกษตร และเมื่อผ่านการอบรม จากศูนย์เรียนรู้ฯ แล้ว จะได้รับสิทธิในการจัดสรรที่ดินทำกิน

4.3. การเข้ารับฟังข้อมูลเมื่อมีผู้มาให้ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการหรือมีการประชุม

กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรและสมาชิกในชุมชน มีการติดตามรับฟังข้อมูลเกี่ยวกับโครงการเศรษฐกิจพอเพียงเป็นประจำ ด้วยการเข้าร่วมการประชุมคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน เข้าร่วมการทำประชาคมในชุมชน และการประชุมกลุ่มทดลองย่อยเป็นประจำ

4.4. การมีส่วนร่วม และ การแสดงความคิดเห็นเมื่อมีผู้มาให้ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการฯ หรือมีการประชุม

กลุ่มตัวอย่างกลุ่มนี้ได้มีส่วนในการแสดงความคิดเห็นเมื่อมีผู้มาให้ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการหรือมีการประชุมโดยเสนอแนะให้นำประสบการณ์ในการประกอบอาชีพของตนเอง มาใช้ในการดำเนินกิจกรรมในศูนย์เรียนรู้ และแสดงความต้องการของตนว่าต้องการให้มีการทดลองทำกิจกรรมใด ในการระดมสมองเพื่อหาแนวคิดริเริ่มในการดำเนินโครงการฯ

4.5. การมีส่วนร่วมในการให้ความเห็น และการวางแผนการดำเนินงานของโครงการเศรษฐกิจพอเพียง

ในการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน เกษตรกรและสมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานของโครงการเศรษฐกิจพอเพียงผ่านการทำประชามร่วมกับกลุ่มผู้นำในการดำเนินโครงการและกลุ่มผู้นำชุมชน รวมทั้งมีการประชุมระดมสมองหาทางแก้ไข ปัญหา และเมื่อมีการเรียนรู้การทำเกษตร ใหม่ๆ ในศูนย์เรียนรู้ฯ ก็จะมีการนำมาทำประชามร่วมกันในหมู่บ้าน ช่วยกันวางโครงสร้าง หรือแผนในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนต่อไป โดยการตัดสินใจดำเนินการพัฒนาใดๆ จะเริ่มดำเนินการจากปัญหา และความจำเป็นเร่งด่วนก่อน หากมีความคิดเห็นไม่ตรงกัน จึงใช้วิธีการออกเสียง และยึดผลตัดสินใจตามเสียงข้างมาก

4.6. การมีส่วนร่วมในการลงทุนหรือเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินโครงการ

ผู้ที่เข้ารับการอบรมในศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน บางครั้งเมื่อจบประมาณ โครงการขอเบิกได้ช้า หรือไม่พอต่อการดำเนินงาน ผู้เข้าร่วมโครงการต้องเรียกริเงินส่วนตัวกัน ลงทุนในค่าใช้จ่าย ค่าอุปกรณ์ ค่าเดินทาง บ้าง ประมาณ คนละ 100-300 บาท เป็นทุนรองจ่ายไปก่อน

4.7. การลงทุนหรือเสียค่าใช้จ่ายในการรับทราบข่าวสารเกี่ยวกับโครงการเศรษฐกิจพอเพียง

ในการรับทราบข่าวสารเกี่ยวกับโครงการเศรษฐกิจพอเพียงนั้น เกษตรกรและสมาชิกในชุมชนไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใดๆ สำหรับการรับข่าวสารเกี่ยวกับโครงการ เนื่องจาก ส่วนใหญ่ได้ทราบข่าวจากการประชุมในโครงการ การประชุมในชุมชน หรือสื่อบุคคล ที่มาบอกข่าวโดยตรง สำหรับการรับข่าวสารเกี่ยวกับโครงการจากวิทยุ โทรทัศน์ เป็นเครื่องมือรับข่าวสารที่มีอยู่แล้วในครัวเรือนและมักใช้ในการรับข่าวสารอื่นๆ มิได้จำกัดเพียงข่าวสารเกี่ยวกับโครงการเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับหนังสือพิมพ์ หรือแผ่นพับที่มีรายละเอียดเกี่ยวกับโครงการฯ นั้น โดยมาก ผู้ให้คำตอบกลุ่มนี้จะอ่านจากที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน หรือที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน

4.8. สื่อประเพณีที่มีในชุมชน

สื่อประเพณีในชุมชนประเภทการแสดงเช่นจ๊ว ลีเก หมอลำ ละครหุ่่นฯลฯ นั้น ปัจจุบันนี้ไม่มีแล้ว และในสมัยก่อนก็เป็นการแสดงเพื่อความบันเทิง มิได้ใช้เพื่อการสอดแทรกให้ข่าวสารเกี่ยวกับการโครงการพัฒนาชุมชนแต่อย่างใด สื่อประเพณีเท่าที่ยังคงมีเหลือในปัจจุบัน จะเป็นในลักษณะของประเพณีประจำชุมชน เช่น การลงแขกเกี่ยวข้าว การชักชวนให้สมาชิกในชุมชนมาร่วมกันทำงาน หรือรวมกลุ่มงานกัน เพื่อเรียนรู้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงผ่านการทดลองและปฏิบัติจริง เช่น การรวมกลุ่มเกษตรกรปลูกพืชผักปลอดสารพิษ การรวมกลุ่มตั้งโรงสีข้าวชุมชน การรวมกลุ่มกันจัดตั้งศูนย์ดูแลเด็กเล็ก เป็นต้น

4.9. การนำแนวคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ

กลุ่มตัวอย่างกลุ่มนี้ได้้นำแนวคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต ด้วยการยึดหลักทางสายกลาง ดำเนินชีวิตอย่างสมถะตามฐานะ ไม่ฟุ่มเฟือย สบายง่าย เพิ่มรายได้ จัดทำบัญชีค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ยึดหลักการผลิตเพื่อเลี้ยงตนเอง และพึ่งพาตนเองให้อยู่รอดก่อน เมื่อมีผลผลิตเหลือจากการบริโภคจึงนำไปขาย

ในส่วนของการประกอบอาชีพ ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ซึ่งเป็นเกษตรกรได้นำแนวคิดจากการเกษตรทฤษฎีใหม่ที่ได้เรียนรู้มาจากศูนย์เรียนรู้ มาใช้ในการใช้ประโยชน์จากที่ดินให้คุ้มค่า การแบ่งพื้นที่ออกเป็น 4 ส่วน ตาม อัตราส่วน 30 : 30 : 30 : 10 ของแนวทางการทำเกษตรตามทฤษฎีใหม่ การขุดแหล่งน้ำสำหรับการเกษตรของตนเอง ทำไร่นาสวนผสม ใช้ประโยชน์จากที่ดินแบบหลากหลาย ทำให้มีรายได้เสริมจากหลายทาง และนำเทคนิคการปรับปรุงดินและการเพิ่มผลผลิตต่างๆ ที่ได้เรียนรู้จากศูนย์เรียนรู้มาใช้ ช่วยลดต้นทุน และเพิ่มรายได้

4.10. ปัญหาหรืออุปสรรคในการรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโครงการ และวิธีแก้ปัญหา

เกษตรกรและสมาชิกในชุมชนไม่มีปัญหาในการรับรู้ข้อมูล ข่าวสารของโครงการฯ เนื่องจาก ได้รับข้อมูลเป็นประจำ จากการประชาสัมพันธ์โดยสื่อบุคคล ได้แก่ เจ้าหน้าที่เกษตรกรอำเภอ เจ้าหน้าที่พัฒนาการ และผู้นำชุมชนโดยตรง นอกจากนี้ยังได้รับข่าวสารผ่านการทำประชาคมภายในหมู่บ้าน และการประชุมกันของคณะกรรมการบริหารศูนย์เรียนรู้เป็นประจำ

4.11. ความเหมาะสมของแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงกับสภาพของชุมชน ในปัจจุบัน

ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มเกษตรกรและสมาชิกในชุมชน เห็นว่าแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับสภาพชุมชนในปัจจุบันที่สมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร และช่วยส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ทำให้ชุมชนสามารถรวมตัวกันเพื่อความอยู่รอดได้ในสภาวะเศรษฐกิจที่ผันผวน เกษตรกรและชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ เพราะแนวคิดการดำรงชีวิตแบบพอเพียง ช่วยลดผลกระทบจากสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำในระดับหนึ่ง ทำให้สามารถปรับตัวรับการเปลี่ยนแปลงได้โดยไม่ลำบากนัก อีกทั้งการเกษตรทฤษฎีใหม่ช่วยลดต้นทุนในการทำการเกษตร และเพิ่มผลผลิต ทำให้สามารถจำหน่ายผลผลิตได้มีกำไรมากขึ้น เพิ่มรายได้ของครัวเรือน ทำให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

4.12. ความคิดเห็นอื่นๆ

เกษตรกรและสมาชิกในชุมชน เห็นว่า โครงการเศรษฐกิจพอเพียง เป็นโครงการที่ดี เพราะเป็นโครงการพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงสอนให้คนรู้จักใช้รู้จักออม นอกจากนี้ยังสอนวิธีการเกษตรทฤษฎีใหม่ ทำให้ได้ทราบวิธีปรับปรุงที่ดิน วิธีใช้ประโยชน์จากที่ดินที่มีอยู่ให้เต็มที่ เทคนิค การเพิ่มผลผลิต และลดต้นทุนในการผลิต และสิ่งที่ทำให้คนส่วนใหญ่สนใจเข้าร่วมโครงการนี้มา เนื่องจากต้องการได้รับสิทธิจัดสรรที่ดินทำกินเมื่อผ่านการอบรมจากศูนย์เรียนรู้ เพราะปัญหาการขาดที่ดินทำกินเป็นปัญหาสำคัญของเกษตรกรส่วนใหญ่ จึงต้องการให้โครงการเศรษฐกิจพอเพียงนี้มีการขยายผลต่อเนื่องไปทั่วประเทศ เพราะเป็นแนวทางการพัฒนาชุมชนที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ของประชากรส่วนใหญ่ของประเทศที่เป็นเกษตรกร โดย ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ดำเนินตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงได้สำเร็จ คือ ความร่วมมือกันของชุมชน ควรส่งเสริมให้มีการรวมตัวกันเพื่อสร้างความเข้มแข็งในระดับชุมชนทุกหมู่บ้านทั่วประเทศ ควรส่งเสริมให้มีศูนย์เรียนรู้ทุกตำบล นอกจากนี้ ยังต้องการความช่วยเหลือในด้านวิชาการ ความรู้ มากกว่าที่เป็นอยู่ เช่น เรื่อง เทคโนโลยีต่าง ๆ วิธีการเกษตรสมัยใหม่ เป็นต้น และต้องเป็นความรู้ที่ใช้ประโยชน์สอดคล้องกับการประกอบ อาชีพ ของชุมชนนั้นๆ ด้วย

ส่วนที่ 5 บทบาทของสื่อมวลชนต่อการดำเนินงานของโครงการ

5.1. ความถี่ในการทำข่าวเกี่ยวกับโครงการเศรษฐกิจพอเพียง

การทำข่าวโครงการเศรษฐกิจพอเพียงของสื่อมวลชนเป็นไปตามกระแสความสนใจของสังคมในช่วงก่อนพ.ศ.2547 สื่อมวลชนที่ให้สัมภาษณ์มีการทำข่าวเกี่ยวกับโครงการเศรษฐกิจพอเพียงเพียงปีละ 3-4 ครั้ง แต่ภายหลังจากที่ภาครัฐให้การสนับสนุน โครงการเศรษฐกิจพอเพียง อีกทั้งนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นนโยบายให้การพัฒนาประเทศ และมีตัวอย่างชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงานตามโครงการเศรษฐกิจพอเพียงมากขึ้น สังคมได้เริ่มให้ความสนใจอย่างกว้างขวาง จึงมีการทำข่าวโครงการเศรษฐกิจพอเพียงบ่อยครั้ง ประมาณ 2-3 ครั้งต่อเดือน

5.2. เหตุผลที่สนใจทำข่าวโครงการเศรษฐกิจพอเพียง

กลุ่มสื่อมวลชนที่ให้สัมภาษณ์ได้ให้ความสนใจในการทำข่าวโครงการเศรษฐกิจพอเพียงด้วยเหตุผลสองประการ ประการแรกคือ เนื่องจากการเลือกทำข่าวของสื่อมวลชนเป็นไปตามกระแสความสนใจของประชาชนส่วนใหญ่ในสังคม ประการที่สอง สนใจทำข่าวโครงการเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยเหตุผลส่วนตัวคือ เห็นว่าโครงการเศรษฐกิจพอเพียงเป็นนโยบายที่ดี มีประโยชน์ต่อประชาชน สอดคล้องกับความพยายามในการแก้ปัญหาภาวะเศรษฐกิจ และเป็นแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาประเทศ

5.3. วิธีการหาข้อมูล/แหล่งข่าวเกี่ยวกับโครงการเศรษฐกิจพอเพียง

วิธีการหาข้อมูล ข่าวสารเกี่ยวกับโครงการเศรษฐกิจพอเพียง ของสื่อมวลชนที่ทำข่าวโครงการเศรษฐกิจพอเพียง จะใช้วิธีการหาข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Information) ได้แก่ หน่วยงานของภาครัฐ ที่ดูแลโครงการเศรษฐกิจพอเพียง เช่น เจ้าหน้าที่ของกรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงสหกรณ์ เจ้าหน้าที่จากสำนักงานเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นักวิชาการตามสถาบันต่างๆ เกษตรกรตัวอย่าง ผู้นำชุมชน นักธุรกิจที่มีบทบาทในการส่งเสริมเศรษฐกิจและสินค้าของชุมชน เป็นต้น รวมทั้งการใช้เครือข่ายในแวดวงสื่อมวลชนด้วยกันช่วยในการหาข้อมูลจากคนรู้จัก นอกจากนี้ยังใช้วิธีการหาข้อมูลทุติยภูมิ จาก การทบทวนข่าวที่เคย มีผู้อื่นได้ทำไว้แล้ว รวมทั้งใช้วิธีการสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต

5.4. บทบาทของสื่อมวลชนในการทำข่าว ประชาสัมพันธ์โครงการเศรษฐกิจพอเพียง

บทบาทของสื่อมวลชนในการทำข่าวประชาสัมพันธ์โครงการเศรษฐกิจพอเพียง จะเป็นตัวกลางในการกระจายข่าวสาร ทั้งข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับโครงการฯ จากภาครัฐสู่ชุมชน และนำข่าวสาร ความก้าวหน้าในการดำเนินโครงการฯ ของชุมชน รวมทั้งความต้องการความสนับสนุนในด้านต่างๆ เช่น เงินทุน อุปกรณ์ วิชาการ เทคโนโลยี ฯลฯ ออกเผยแพร่ให้สาธารณชนได้รับรู้ และเป็นผู้เตือนและเฝ้าระวัง เช่น การทำข่าว ผลกระทบที่เกิดจากการดำเนินโครงการในพื้นที่ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีบทบาทในการแสดงความคิดเห็นด้วยการสอดแทรก คำถาม หรือจับประเด็นที่น่าสนใจ ในการทำข่าวอีกด้วย และสามารถแสดงความคิดเห็นต่อการดำเนินโครงการได้ ในการทำประชาคม และการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ของสมาชิกชุมชน หรือบนเวทีการสัมมนาของโครงการพัฒนาชุมชนต่างๆ

5.5. วิธีการติดต่อกับชุมชนที่ไปทำข่าวโครงการเศรษฐกิจพอเพียง

ในการติดต่อกับชุมชน สื่อมวลชน จะติดต่อชุมชนที่ดำเนินโครงการนั้นๆ ผ่านคนกลางที่เป็นผู้ประสานงานก่อน เช่น ที่ปรึกษาทางกฎหมายของชุมชน ผู้นำชุมชน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เจ้าหน้าที่พัฒนาการ เจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอ เป็นต้น เพื่อให้คนกลาง หรือผู้ประสานงานช่วยแนะนำแหล่งข้อมูล และพื้นที่ให้ เพื่อจะได้ทราบแหล่งข้อมูล ได้รู้จักผู้ที่ต้องการสัมภาษณ์ และทำให้เข้าสู่พื้นที่ได้ง่ายขึ้น

5.6. ปัญหาหรืออุปสรรคในการทำข่าวเกี่ยวกับโครงการเศรษฐกิจพอเพียง

ปัญหาในการสื่อสารที่กลุ่มตัวอย่างสื่อมวลชนพบในการทำข่าว โครงการเศรษฐกิจพอเพียงคือการที่ประชาชน และชุมชนส่วนใหญ่ไม่ทราบว่าสามารถใช้หน่วยงานต่างๆ ของรัฐเป็นสื่อในการประชาสัมพันธ์ หรือแสดงความคิดเห็นและความต้องการต่างๆ ในการดำเนินโครงการได้ และการรณรงค์ให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่ถูกต้อง ยังคงไม่ทั่วถึงประชาชนส่วนใหญ่ นอกจากนี้ยังพบปัญหาที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินโครงการเศรษฐกิจพอเพียง คือ ประชาชนบางส่วน ไม่เข้าใจถึงความหมายของแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่แท้จริงว่าเป็นอย่างไร

5.7. ความคิดเห็นอื่นๆ

สื่อมวลชนที่เคยทำข่าวโครงการเศรษฐกิจพอเพียง มีความเห็นตรงกันว่าสิ่งที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินโครงการเศรษฐกิจพอเพียงคือ การที่ประชาชนส่วนใหญ่ยังคงไม่เข้าใจความหมายของแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอย่างแท้จริง โดยได้เสนอแนวทางแก้ไขว่าควรมีหน่วยงานที่ดำเนินการณรงค์ทำการสื่อสารประชาสัมพันธ์ถึงแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่ถูกต้องให้ทั่วถึง และเข้มข้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน อาจจัดเป็นหน่วยงานเคลื่อนที่เดินทางไปจัดงานสัมมนา อภิปรายยังท้องถิ่นต่างๆ รวมทั้งภาครัฐต้องเป็นแกนนำในการเป็นตัวอย่างในการปฏิบัติตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ร่วมกับฝ่ายการเมือง ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาสังคม ต้องมีประสานงานกันเพื่อผลักดันให้เกิดการขยายผลของโครงการเศรษฐกิจพอเพียงอย่างทั่วถึงทุกชุมชนทั่วประเทศ เนื่องจากการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนจะเป็นรากฐานที่มั่นคงในการพัฒนาประเทศต่อไป

อภิปรายผลการศึกษา

การศึกษา เรื่อง “การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงด้านการพัฒนาอาชีพ” เป็นการศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสื่อสารที่ใช้ในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง แนวทางการอภิปรายผลการศึกษาเป็นไปตามปัญหาคำถามการวิจัยของการศึกษาดังนี้

1. หน่วยงานและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) พัฒนาการ เจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอ ที่รับผิดชอบในพื้นที่นั้นๆ มีวิธีการ ให้ข้อมูลข่าวสาร ให้ความรู้ โน้มน้าวชักจูงใจ หรือเปลี่ยนทัศนคติผู้รับสารอย่างไร
2. วิธีการและกระบวนการที่สมาชิกในชุมชน และผู้นำชุมชน มีส่วนร่วมในการสื่อสาร กำหนดนโยบาย วางแผน และแสดงความคิดเห็น ในการดำเนินโครงการพัฒนาในพื้นที่
3. ผู้รับสาร ได้แก่ เกษตรกร และชุมชนที่เข้าร่วมในโครงการดังกล่าวมีวิธีการเปิดรับข่าวสาร การเปลี่ยนทัศนคติ และนำแนวคิดที่ได้ไปปฏิบัติอย่างไรให้เป็นผลสำเร็จ
4. สื่อมวลชน มีบทบาทอย่างไรในการดำเนินงานของโครงการ ฯ

1. วิธีการให้ข้อมูลข่าวสาร โน้มน้าวชักจูงใจ และเปลี่ยนทัศนคติผู้รับสารของหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) พัฒนาการ และ เจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอ

หน่วยงานและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เจ้าหน้าที่พัฒนาการ เกษตรอำเภอ ข้าราชการที่รับผิดชอบในพื้นที่ใช้วิธีการกระจายข่าวสารเกี่ยวกับโครงการฯผ่านสื่อบุคคลเป็นหลัก คือ ให้ข่าวสารผ่านผู้นำชุมชน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และ ผู้นำความคิดด้านการประกอบอาชีพในชุมชน เนื่องจาก ผู้นำชุมชนมีความใกล้ชิดกับสมาชิกชุมชน สามารถเข้าถึง และ โน้มน้าวชักจูงใจ กลุ่มเป้าหมายได้ง่ายกว่า การที่เจ้าหน้าที่ไปติดต่อโดยตรงเอง โดยมีความสอดคล้องกับกลยุทธ์การตลาดเพื่อสังคม (Social Marketing) และ ประเภทของผู้รับนวัตกรรม ดังนี้

กลยุทธ์การตลาดเพื่อสังคม (Social Marketing)

การสื่อสารรณรงค์ในโครงการเศรษฐกิจพอเพียงนี้ ใช้ แนวคิดเรื่องส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mixed) ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิด The Social Marketing Mix ของ เวนริช(Weinreich, 1999.) ดังนี้

1. ผลิตภัณฑ์(Product)

ผลิตภัณฑ์หรือสินค้าของ โครงการนี้เป็นแนวคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงแบ่งเป็น สินค้าที่ไม่สามารถจับต้องได้ (Intangible Product)และสินค้าที่จับต้องได้ (Tangible Product)ดังนี้

▪ **สินค้าที่ไม่สามารถจับต้องได้ (Intangible Product)**

แนวคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิต ที่ต้องอาศัยการอธิบายให้เข้าใจ แต่เนื่องจาก พระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงใช้ภาษาเรียบง่าย ที่เข้าใจได้ง่ายอยู่แล้ว ประชาชนทั่วไป จึงไม่มีปัญหาในการทำความเข้าใจ แนวคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง หรือแม้แต่การนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ แต่เนื่องจากเป็นแนวคิดที่สวนทางกับกระแสการทุนนิยมในสังคมปัจจุบัน ในทางปฏิบัติจึงยังมีบางคนที่ไม่สามารถนำแนวคิดนี้ไปปรับใช้ได้โดยง่าย เนื่องจากยังคงยึดติดกับวัฒนธรรมการบริโภคแบบทุนนิยมอยู่

▪ **สินค้าที่จับต้องได้ (Tangible Product)**

ได้แก่พันธุ์ข้าว พันธุ์พืช พันธุ์ปลา พันธุ์สัตว์ต่างๆ อุปกรณ์การเกษตร ที่กรมส่งเสริมการเกษตร จัดหามาอบให้เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการใช้ในการทดลองเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ ค่าแรง ชดเชยการเสียโอกาสในการทำงาน 100 บาทต่อวัน และ ที่ดินทำกินที่จะจัดสรรให้แก่เกษตรกรที่ผ่านการอบรมจาก ศูนย์เรียนรู้ของโครงการเศรษฐกิจพอเพียง

2. มูลค่า(Price)

มูลค่าหรือราคาของกลุ่มเป้าหมายคือเกษตรกรต้องจ่ายในการนำแนวคิดนี้ ไปใช้นั้น สอดคล้องกับการศึกษาของ(Kotler and Zaltman, 1971) คือการลงทุนในเรื่องของแรงงาน เป็นหลัก (Energy Costs) เพราะแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง และการเกษตรทฤษฎีใหม่นั้น เป็นการดำเนินชีวิตและ ทำการเกษตรแบบประหยัด มัธยัสถ์ ใช้ประโยชน์จากสิ่งที่มีอยู่แล้ว ไม่เน้นการผลิตที่ต้องลงทุนลงแรงเกินตัว ทั้งยังช่วยลดต้นทุนในการประกอบอาชีพอีกด้วย ผู้ที่รับแนวคิดนี้ไปใช้จึงสามารถนำไปใช้ได้โดยง่าย เพราะไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก นอกจากแรงงานและสินทรัพย์ที่มีอยู่แล้ว

สำหรับการที่กลุ่มเป้าหมายคือเกษตรกรและผู้มีรายได้น้อยมาเข้ารับการอบรมในศูนย์เรียนรู้ สิ่งในกลุ่มเป้าหมายต้องแลกกับการมาเข้ารับการอบรมคือ ราคาค่าเสียโอกาส (Opportunity Costs) ในการประกอบอาชีพ ดังนั้นทางผู้ดำเนินโครงการฯ จึงได้ ทำการจูงใจ โดยการให้ค่าแรงในการมาเข้ารับการอบรมวันละ 100 บาท และ หากผ่านการอบรมจะได้รับการจัดสรรที่ดินทำกิน จำนวน 3 ไร่ โดยใช้หลักการตั้งราคาสินค้าทางสังคม ด้วยการตั้งค่านึงถึงว่า กลุ่มเป้าหมายจะมีการวิเคราะห์การลงทุน -ผลประโยชน์ที่ได้รับ (Cost – Benefit Analysis) ในการรับสินค้าไปใช้ ว่าคุ้มค่ากับการที่จะสละเวลาและรายได้ประจำวันมาเข้ารับการอบรมจากศูนย์เรียนรู้หรือไม่

3. การวางผลิตภัณฑ์และการจัดจำหน่าย (Place)

การกำหนดช่องทางวิธีการจัดจำหน่ายสินค้าไปยังกลุ่มเป้าหมายของโครงการเศรษฐกิจพอเพียงนี้ ได้ใช้ช่องทางการดำเนินการหลักคือ การประสานความร่วมมือกับผู้นำชุมชน โดยได้มีการชี้แจงถึงรายละเอียดของโครงการ วัตถุประสงค์ และผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการที่กลุ่มเป้าหมายและชุมชนเข้าร่วมโครงการ เพื่อที่จะทำให้ได้รับการสนับสนุนที่ดี จากผู้นำชุมชนที่จะมีอิทธิพลในการ โน้มน้าว และชักจูงใจสมาชิกในชุมชน และมีอิทธิพลในการผลักดันให้โครงการดำเนินต่อไปได้ในชุมชน

ในระดับของเกษตรกรกลุ่มเป้าหมายและสมาชิกในชุมชน ได้มีการเปิดโอกาสให้มีการได้เข้ามา ร่วมแสดงความคิดเห็น ระดมสมอง และร่วมวางแผนการดำเนินโครงการพัฒนา เพื่อที่ต่อไป พวกเขาเหล่านั้นจะ ได้กลายเป็นกลุ่มผู้นำทางความคิดที่สามารถนำเสนอสินค้าของโครงการให้ประชาชนใน ส่วนอื่นๆ ของชุมชนเกิดความเชื่อมั่นและมาเข้าร่วมโครงการต่อไป

4. การส่งเสริมการตลาด (Promotion)

การส่งเสริมการตลาด เน้น การประชาสัมพันธ์โครงการ ด้วยการ ใช้สัญลักษณ์ (Symbolic) ของโครงการ คือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวผู้ทรงเป็นที่เคารพรักของปวงชนชาวไทย เน้นว่าการดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงนั้นเป็นการทำตามพระราชดำริของพระมหากษัตริย์ ทำให้สามารถชักจูงใจ เกษตรกรมาเข้าร่วม โครงการ ได้ง่าย หรือแม้ผู้ที่มีได้เข้าร่วม โครงการก็ยังสามารถนำแนวคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันและการประกอบอาชีพ

นอกจากนี้ยังเน้นการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อบุคคล โดยบุคคลตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จจากการเข้าร่วมโครงการเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ เกษตรกรที่ผ่านการอบรม แล้ว นำสิ่งที่เรียนรู้ไปปรับใช้ในการประกอบอาชีพจริง หรือผู้ที่ผ่านการอบรมแล้วได้รับการจัดสรรที่ดิน ทำกิน เป็นตัวอย่างที่เห็นได้ชัดถึงข้อดีของการเข้าร่วมโครงการ ทำให้ ผู้ที่ในตอนแรกไม่สนใจหรือ มีความคิดต่อต้าน ค่อยๆ เปลี่ยนทัศนคติ และ สนใจอยากเข้าร่วมโครงการต่อมา

5. กลุ่มเป้าหมาย (Publics)

หมายถึง เป้าหมายที่ทำให้เกิดกระแสสนับสนุนการดำเนินงานของโครงการ ในที่นี้ คือ กลุ่มเป้าหมายหลัก และกลุ่มเป้าหมายรอง

- กลุ่มเป้าหมายหลัก ในการรณรงค์ คือ เกษตรกรที่ยากจน ผู้มีรายได้น้อย และผู้ที่ไม่มีที่ทำกิน ซึ่ง จะมีความต้องการ ในการแก้ปัญหาความยากจนสูง ง่ายต่อการ โน้มน้าวชักจูงใจให้มาเข้าร่วมโครงการ
- กลุ่มเป้าหมายรอง คือ ประชาชนทั่วไป และ สมาชิกในชุมชนเดียวกับกลุ่มเป้าหมายหลัก ที่มีได้ประสบปัญหาความยากจน หรือปัญหาในการประกอบอาชีพ แต่เมื่อกลุ่มเป้าหมายรองนี้ ได้เห็นตัวอย่างการประสบความสำเร็จของกลุ่มเป้าหมายหลักแล้ว จึงได้เกิดการเปลี่ยนทัศนคติ หันมาสนใจและนำแนวคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพของตน

6. งบประมาณ (Purse String)

งบประมาณที่ได้ในการดำเนินโครงการส่วนใหญ่ได้รับการจัดสรรจาก กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และบางส่วนได้รับจาก กรมพัฒนาชุมชนตามโครงการคาราวานแก้จนของกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย แต่งบประมาณที่ได้รับการจัดสรรนั้น ได้มาเป็นจำนวนน้อย ไม่เพียงพอต่อการดำเนินงานตามโครงการ ปัญหาที่สำคัญที่สุดคือ ไม่มีการแยกงบประมาณสำหรับการสื่อสารประชาสัมพันธ์ชัดเจน โดยมาก เจ้าหน้าที่พัฒนา และผู้นำชุมชน จึงมักอาศัยสื่อที่มีในชุมชนอยู่แล้ว เช่น เสียงตามสาย หอกระจายข่าว หรือสื่อบุคคล ได้แก่ ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่พัฒนาติดต่อโดยตรง และ สื่อมวลชนที่ให้ความช่วยเหลือในการกระจายข่าวสาร โดยไม่คิดค่าใช้จ่าย ได้แก่ หนังสือพิมพ์ เป็นต้น

7. นโยบายของภาครัฐ (Policy)

นโยบายของภาครัฐ เอื้ออำนวย ส่งเสริมต่อการดำเนินงานอย่างมาก เนื่องจากได้กำหนดไว้เป็นแผนหลักในการแก้ไขปัญหาความยากจน ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติ ทั้งในแผนปัจจุบันคือ แผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) นี้ และ มีความต่อเนื่องไปถึง ยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความยากจนใน แผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554) ดังนั้น การดำเนินงานมีความต่อเนื่อง มั่นคง สามารถขยายผลต่อเนื่องในระยะยาวได้

8. พันธมิตร (Partnership)

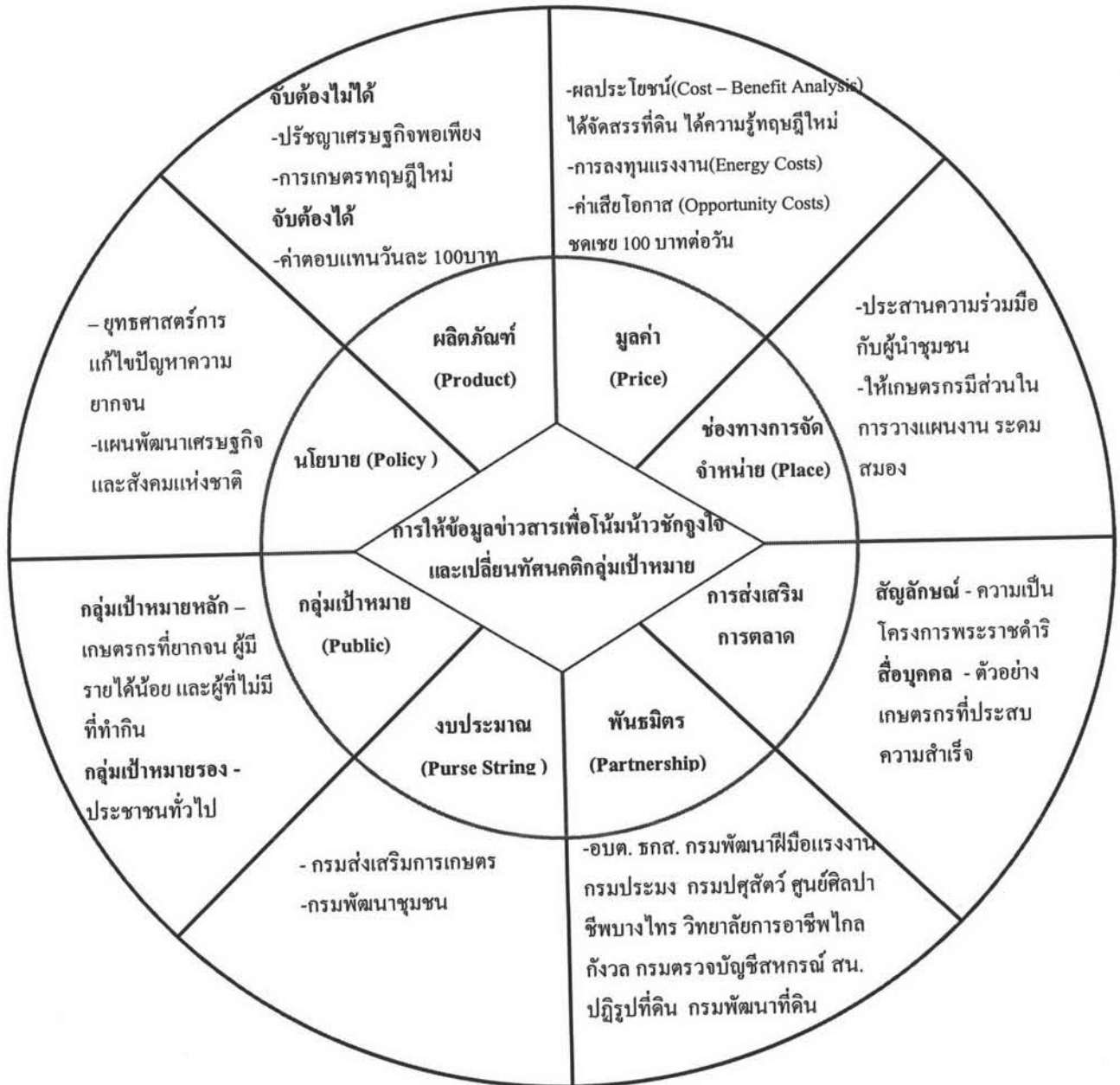
ในการดำเนินงานตาม โครงการเศรษฐกิจพอเพียงนี้มีหน่วยงานต่าง ๆ ร่วมกันประสานงาน ให้ความร่วมมือในการพัฒนา และส่งเสริมอาชีพ สำหรับการเรียนรู้ในศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน ดังนี้

- กรมประมง และกรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ให้ความช่วยเหลือในเรื่องการจัดหาพันธุ์ปลา และพันธุ์สัตว์ รวมทั้งการให้ความรู้เรื่อง การเลี้ยงปลา การเลี้ยงสัตว์
- กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงมหาดไทย ดูแลเรื่องการปรับปรุงและพัฒนาพื้นที่แปลงทดลองให้ใช้ประโยชน์ได้
- สำนักงานปฏิรูปที่ดิน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ช่วยในเรื่องการให้คำแนะนำในการจัดผังการใช้ประโยชน์ที่ดินภายในแปลงทดลอง และดูแลเรื่องการจัดสรรที่ดินทำกินสำหรับเกษตรกรที่ผ่านการอบรมแล้ว
- การจัดทำบัญชีฟาร์ม ได้รับความร่วมมือในการให้ความรู้ สอนการจัดทำบัญชีฟาร์ม จากกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ และ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร
- องค์การบริหารส่วนตำบล และคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านของแต่ละชุมชน ให้ความช่วยเหลือในเรื่องของงบประมาณสนับสนุน

- กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน (สังกัดกระทรวงแรงงาน) สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน (สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ) วิทยาลัยการอาชีพวังไกลกังวล และ วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร (สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ) ให้ความร่วมมือในการจัดหาวิทยากร การสอนและฝึกอาชีพเสริมให้แก่ผู้เข้าอบรมในศูนย์เรียนรู้

แผนภาพที่ 7.

การใช้ส่วนประสมทางการตลาด ในการให้ข้อมูลข่าวสารโน้มน้าวชักจูงใจ และเปลี่ยนทัศนคติผู้รับสารของหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

ประเภทของผู้รับนวัตกรรม

จากผลการศึกษาสามารถแบ่งประเภทของผู้รับนวัตกรรมในโครงการฯนี้ที่รับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีความสอดคล้องกับแนวคิดการ แบ่งประเภทของผู้รับนวัตกรรม ตามความเร็ว-ช้าในการรับนวัตกรรม ของ เอเวอร์เรต เอ็ม โรเจอร์ส (Everett Rogers , 1995 :262) ในการดำเนิน โครงการเศรษฐกิจพอเพียงดังนี้

กลุ่มแรกที่ยอมรับนวัตกรรมเข้ามาในชุมชน (Innovators) ได้แก่ กลุ่มผู้นำชุมชน โดยเฉพาะผู้นำทางความคิดในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งมีความกระตือรือร้นที่จะรับนวัตกรรมใหม่ๆ เพื่อเปลี่ยนแปลง และพัฒนาชุมชนให้ดีขึ้น และกลุ่มต่อมาที่ยอมรับนวัตกรรมเนื่องจากได้รับการ โน้มน้าวใจ และชักจูง จาก กลุ่มผู้นำชุมชน (Early adopters) คือ กลุ่ม เกษตรกรและสมาชิกในชุมชนที่ต้องการแก้ไข ปัญหาความยากจนและการขาดที่ดินทำกินอย่างมาก จึงเข้าร่วม โครงการก่อนกลุ่มอื่นๆ ที่เหลือ และเมื่อสมาชิกในชุมชนที่เหลือ ได้เห็นตัวอย่างจากกลุ่มที่ประสบความสำเร็จในการ เข้าร่วมโครงการแล้ว จึงเริ่มมีความสนใจและเข้าร่วม โครงการบ้าง (Early majority and Late majority) แต่กระนั้นก็มีสมาชิกในชุมชนส่วนน้อยที่ยังคงไม่ยอมรับการเข้าร่วม โครงการและการนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ ในการดำรงชีวิต (Laggards) เนื่องจากยังคงยึดติดกับค่านิยมทางวัตถุตามระบอบทุนนิยม ยังคงต้องการซื้อหาสิ่งอำนวยความสะดวกและเครื่องใช้ที่แสดงความเป็นคนมีฐานะแบบค่านิยมของสังคมเมือง ซึ่งเจ้าหน้าที่พัฒนาต้องทำการ โน้มน้าวชักจูงและปรับเปลี่ยนทัศนคติของกลุ่มนี้ทีละน้อย

2. วิธีการและกระบวนการที่สมาชิกในชุมชน และผู้นำชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการสื่อสาร กำหนดนโยบาย วางแผน และแสดงความคิดเห็น ในการดำเนินโครงการพัฒนาในพื้นที่

สมาชิกในชุมชน และผู้นำชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการสื่อสาร กำหนดนโยบาย วางแผน และแสดงความคิดเห็น ในการดำเนินโครงการพัฒนาในพื้นที่ ผ่านกระบวนการทำประชาคม โดยมีตัวแทนของชุมชน ได้แก่ ตัวแทนเกษตรกร ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน สมาชิกอบต. และเจ้าหน้าที่พัฒนาการเกษตร มาร่วมประชุมกัน แสดงความคิดเห็นและกำหนดนโยบายในการดำเนินโครงการ นอกจากนี้ ชุมชน และสมาชิกในชุมชน ยังมีความสามารถในการเข้าถึงสื่อท้องถิ่น สามารถใช้ และจัดการกับสื่อท้องถิ่นได้ ตั้งแต่ในขั้นตอนการผลิต การจัดการ และการใช้สื่อ สอดคล้องกับแนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของฟรานเชส เบอริเจน (Frances Berrigan, 1979) ดังนี้

แนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

1. การเข้าถึงสื่อ (Access) พบว่าสมาชิกในชุมชน ส่วนใหญ่มีการเข้าถึงสื่อที่จำเป็นในการรับข่าวสารเกี่ยวกับโครงการนี้ได้สะดวก ทั้งโดยผ่านสื่อชุมชน ได้แก่ เสียงตามสาย หอกระจายข่าว และสื่อบุคคล คือผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานพัฒนา
2. การมีส่วนร่วม (Participation) สมาชิกในชุมชน และชุมชนต่างๆ ที่ศึกษามา สามารถมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นของตนผ่านการทำประชาคม และสื่อท้องถิ่นในชุมชน ตลอดจนมีส่วนร่วมในการจัดการใช้สื่อท้องถิ่นที่อยู่ในชุมชน เช่นการจัดการใช้หอกระจายข่าวหรือเสียงตามสาย ในขณะที่ทางเจ้าหน้าที่พัฒนามักสื่อสาร แสดงความคิดเห็นกับชุมชนและกลุ่มเป้าหมาย ผ่านผู้นำชุมชน การประชุมเกษตรกร หรือการทำประชาคม หรือใช้ สื่อท้องถิ่น เช่น วิทยุชุมชน นอกจากนี้บางครั้งมีการใช้สื่อมวลชน เช่น โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์อีกด้วย
3. การจัดการด้วยตนเอง (Self-management)

สมาชิกในชุมชน จะมีอำนาจในการจัดการวางแผน ใช้สื่อ และ บริหารสื่อชุมชน หรือสื่อบุคคล ในท้องถิ่นของตนเท่านั้น แต่ในการผลิตหรือการบริหารสื่อบุคคลนอกท้องถิ่น โดยเจ้าหน้าที่พัฒนา เช่น เจ้าหน้าที่พัฒนาการ หรือเกษตรอำเภอนั้น เจ้าหน้าที่พัฒนาสามารถทำเรื่องของบประมาณเพื่อดำเนินการผลิตสื่อที่จำเป็นสำหรับการสนับสนุนการเรียนรู้ของเกษตรกรได้ เช่น การผลิตวิทยุทัศน์

3. วิธีการเปิดรับข่าวสาร การเปลี่ยนทัศนคติ และนำแนวคิดที่ได้ไปปฏิบัติให้เป็นผลสำเร็จ ของผู้รับ สาร ได้แก่ เกษตรกร และชุมชนที่เข้าร่วมในโครงการ

เกษตรกรและชุมชนที่เข้าร่วมในโครงการ ส่วนใหญ่มีการเปิดรับข่าวสาร เกี่ยวกับโครงการ ผ่านสื่อบุคคล คือผู้นำชุมชน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำทางความคิดในท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่พัฒนา ได้แก่ เจ้าหน้าที่พัฒนาการ และเจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอโดยตรง ในช่วงแรกของการได้รับข่าวสาร กลุ่มเป้าหมายคือเกษตรกร และผู้มีรายได้น้อย ส่วนใหญ่ให้ความสนใจโครงการเนื่องจากมีแรงจูงใจ คือ การได้รับการจัดสรรที่ดินทำกินเมื่อผ่านการอบรมจากศูนย์เรียนรู้ แต่มีเพียงส่วนน้อยที่เข้ารับการอบรมในศูนย์เรียนรู้อย่างจริงจังเนื่องจาก แรงผลักดัน คือ ความต้องการแก้ไขปัญหาความยากจน และต้องการมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง จนสามารถผ่านการอบรมได้ และได้รับการจัดสรรที่ดินทำกิน ส่งผลให้สมาชิกในชุมชนคนอื่นๆ ที่เห็นตัวอย่างความสำเร็จของผู้ที่ผ่านการอบรมจากศูนย์เรียนรู้มาก่อน ให้ความสนใจและมาเข้าร่วม โครงการนี้มากขึ้น รวมทั้งผู้ที่มิได้เข้าร่วมโครงการก็นำแนวคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง และการเกษตรทฤษฎีใหม่ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันและการประกอบอาชีพ ของตน เกษตรกร และชุมชนที่เข้าร่วมในโครงการดังกล่าว จึงเริ่มเปลี่ยนทัศนคติ ที่แต่เดิม ยึดติดกับค่านิยมทางวัตถุดตามกระแสทุนนิยม เอาแต่ประโยชน์ของตน ไม่สนใจการให้ความร่วมมือในชุมชน และการทำการเกษตรแบบเก่า มาเป็นการดำเนินชีวิตแบบพอเพียง เลี้ยงตัวเองได้ มีการรวมกลุ่มปรึกษากำลั้กัน ในชุมชน ร่วมกันระดมสมองเพื่อหาทางแก้ไขปัญหาภายในชุมชนร่วมกัน โดยเฉพาะการนำหลักการทฤษฎีใหม่มาใช้ ทั้งในขั้นตอนของการประกอบอาชีพในระดับครัวเรือน การรวมกลุ่มในระดับชุมชน เพื่อสร้างความเข้มแข็งและอำนาจการต่อรองของชุมชน และการเชื่อมโยงระหว่างชุมชนกับเครือข่าย และองค์กรภายนอกที่เกี่ยวข้องอย่างบูรณาการ โดยมีความสอดคล้องกับแนวความคิดเรื่องเครือข่ายการสื่อสาร ดังนี้

แนวความคิดเรื่องเครือข่ายการสื่อสาร

จากโครงการ พระราชดำริเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงพอเพียงด้านการพัฒนาอาชีพ มีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ปัญหาความยากจนของประชาชน และ เน้นการพัฒนาที่ยั่งยืนให้ประชาชนและชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ในระยะยาว ซึ่งต้องอาศัยเครือข่ายความร่วมมือที่มั่นคงในชุมชนตั้งแต่ระดับรากหญ้า เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เผชิญอยู่ จำเป็นต้องใช้การติดต่อสื่อสารเพื่อเชื่อมโยง ประสานงานกิจกรรม และ สะท้อนภาพของปัญหา ซึ่งโดยพื้นฐานของสังคมไทยแล้ว สมาชิกในชุมชนจะมีการติดต่อสื่อสารกันทั้งระหว่างบุคคลและในกลุ่ม อย่างใกล้ชิด จึงเอื้ออำนวยต่อการผลักดันให้เกิดการรวมกลุ่มเพื่อดำเนินการพัฒนาชุมชน

การติดต่อสื่อสารที่พบในรูปแบบการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น พบว่ามีความสอดคล้องกับแนวคิดการแบ่งประเภทของการสื่อสารของเทรนโฮล์ม (Sarah Trenholm, 2005) ที่แบ่งประเภทของการสื่อสาร โดยใช้จำนวนของผู้ทำการสื่อสารเป็นเกณฑ์ โดยส่วนใหญ่เป็นการสื่อสารในระดับการสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication) และการสื่อสารเพื่อความร่วมมือและแก้ปัญหาในระดับกลุ่ม (Group Communication) มีความสำคัญมากต่อการดำเนินโครงการเศรษฐกิจพอเพียงนี้ เนื่องจากการพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาวนั้นมีเป้าหมายเพื่อชุมชนมีความเข้มแข็ง สามารถ อยู่รอดได้ด้วยตนเอง ไม่ต้องพึ่งพาหน่วยงานภาครัฐมาก โดยสื่อที่มีความสำคัญมากคือ สื่อชุมชน ได้แก่ หอกระจายข่าว และ เสียงตามสาย และสื่อบุคคล คือผู้นำชุมชน ทั้งแบบทางการคือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และ ผู้นำชุมชนแบบไม่เป็นทางการ คือผู้นำทางความคิดด้านการประกอบอาชีพ ที่ได้รับความนับถือ

ในขณะที่การสื่อสารระดับสังคม (Social Communication) คือการสื่อสารระหว่างชุมชนกับสังคมภายนอก ได้แก่ หน่วยงานของภาครัฐนั้นมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกัน และดำเนินในลักษณะของการสื่อสาร 2 ทาง โดยผ่าน ตัวกลางที่สำคัญ คือ สื่อบุคคล ได้แก่ ผู้นำชุมชน ทั้งแบบทางการคือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และ ผู้นำชุมชนแบบไม่เป็นทางการ คือผู้นำทางความคิดด้านการประกอบอาชีพ ที่ได้รับความนับถือ เป็นสื่อบุคคลที่เป็นตัวกลาง ระหว่างเจ้าหน้าที่พัฒนาของหน่วยงานที่รับผิดชอบการพัฒนา และ สมาชิกในชุมชน ทำหน้าที่ผู้กั้นกรองข่าวสาร สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องบทบาทของผู้เฝ้าประตู (Gatekeeper) ของ เคิร์ต เลวิน (Kurt Lewin, 1947 :145) โดยผู้นำชุมชนรับข่าวสารที่ได้มาจากเจ้าหน้าที่พัฒนา และมาถ่ายทอดให้แก่สมาชิกในชุมชนอีกต่อหนึ่ง ซึ่ง ทำให้การสื่อสาร โน้มน้าวใจ กลุ่มเป้าหมายทำได้ง่ายขึ้น เนื่องจาก สื่อบุคคลดังกล่าวมีความใกล้ชิดกับกลุ่มเป้าหมาย สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้สะดวก และ ได้รับความเชื่อถือมากกว่า จึงสามารถโน้มน้าวใจได้ง่ายกว่า การที่เจ้าหน้าที่พัฒนาจะเข้าไปติดต่อกับกลุ่มเป้าหมายโดยตรง และ ช่องทางที่ปัจเจกบุคคลจะสามารถแสดงความคิดเห็นของตน ได้ โดยผ่านการประชุมกลุ่ม ในชุมชน และการทำประชาคม เนื่องจากการพัฒนาตามแนวคิดของโครงการ

เศรษฐกิจพอเพียงนี้เป็นการดำเนินงาน พัฒนาจากระดับรากหญ้า ประชาชนต้องมีส่วนในการแสดงความคิดเห็นว่าต้องการการพัฒนาไปในทิศทางใด

จากการศึกษาบทบาทของสมาชิกภายในเครือข่ายนั้น พบว่ามีความสอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง บทบาทของบุคคลในเครือข่ายการสื่อสารของ มงก์ (Monge, 2003) ดังนี้

เกษตรกร และสมาชิกชุมชน ที่เป็นกลุ่มเป้าหมายหลักในการดำเนินโครงการฯ นั้น เป็นกลุ่มบุคคลที่เป็นสมาชิกในกลุ่มและพวกของเครือข่าย (Membership Role) ในขณะที่ บทบาทของผู้นำชุมชน กำนันและผู้ใหญ่บ้านนั้น เป็นบทบาทของ Boundary spanning Role ทำหน้าที่นำความคิดเห็นและความต้องการของชุมชนของตน ไปกระจายให้หน่วยงานภาครัฐ ได้รับรู้ถึงความต้องการในการพัฒนา ส่วน เจ้าหน้าที่พัฒนา เกษตรอำเภอ อบต. มีบทบาทเป็น Star Role คือ ปัจเจกบุคคลซึ่งมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับคนอื่นๆ เป็นจำนวนมาก ทั้งกับสมาชิกภายในชุมชน เชื่อมโยงระหว่างชุมชนกับชุมชน เช่น หมู่บ้าน กับหมู่บ้าน ตำบลกับตำบล และ เป็นผู้มีบทบาทเชื่อมโยงระหว่างชุมชน กับ หน่วยงานราชการที่รับผิดชอบในการดำเนินงาน โครงการ

เจ้าหน้าที่พัฒนา เกษตรอำเภอ และ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) จะมีบทบาทในการ รณรงค์ เผยแพร่โครงการเศรษฐกิจพอเพียงอีกทีหนึ่ง และผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จะมีอิทธิพล ต่อเกษตรกร ในด้านความคิดเห็น การโน้มน้าวชักจูง และเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ง่ายกว่า นอกจากนี้ เกษตรกรบางคนที่เป็นตัวอย่างของผู้ที่ประสบผลสำเร็จในการปฏิบัติตามแนวคิดของโครงการเศรษฐกิจพอเพียง ก็สามารถเป็นสื่อบุคคลที่ช่วยในการประชาสัมพันธ์ได้ดี เนื่องจากเป็นตัวอย่างของผู้ที่ประสบความสำเร็จจากการรับเอาแนวคิดของ โครงการ ไปใช้จริง

4. บทบาทของสื่อมวลชน ในการดำเนินงานของโครงการเศรษฐกิจพอเพียง

บทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนในโครงการ ทำหน้าที่เด่นชัดในการเป็นผู้แจ้งข่าวสาร (Messenger) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องบทบาทที่สำคัญประการแรกของสื่อมวลชนคือการรายงานข่าวสารให้มวลชนได้รับทราบของ ชรามม์ (Wilbur Schramm, 1973) และสอดคล้องกับแนวคิดของ มอเรโน (Alejandro Moreno, 1996) ในเรื่อง บทบาทการเป็นตัวกลาง (Intermediary) ผู้ส่งข่าวสารระหว่าง ภาครัฐ (News Sources) กับชุมชน ผู้รับข่าว (News Audience) โดยเผยแพร่นโยบาย ของรัฐสู่ชุมชน และ นำความต้องการของชุมชนมาสู่ภาครัฐ รวมทั้งมีบทบาทในการ ติดตามตรวจสอบ (Watchdog) ความก้าวหน้าของโครงการ โดยการ ประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงานโครงการเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน ต่างๆ ให้เป็นที่รู้จัก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดบทบาทของสื่อมวลชนในฐานะผู้เฝ้าระวัง (Watchdog) ของ เมอร์เรย์ มาร์เคอร์

นอกจากนี้ยังมี บทบาทของสื่อมวลชน ในการดำเนินงานของโครงการเศรษฐกิจพอเพียงความ สอดคล้องกับแนวความคิดเรื่องหน้าที่ของสื่อมวลชน (Function of Media) ของแฮร์โรลด์ ดี ลาสเวลล์ (Harold D. Lasswell, 1948) และชาร์ลส์ อาร์ ไรท์ (Charles R. Wright, 1975) โดยสื่อมวลชนที่ทำข่าว โครงการเศรษฐกิจพอเพียงได้ทำหน้าที่ ในการให้ข่าวสาร (To Inform) ด้วยการทำการประชาสัมพันธ์ แนวคิดและนโยบายส่งเสริมการดำเนินโครงการเศรษฐกิจพอเพียงของภาครัฐผู้ส่งคมอย่างแพร่หลายผ่าน สื่อต่างๆ ทั้งทางหนังสือพิมพ์ วิทยุและโทรทัศน์ รวมทั้งทำหน้าที่ในการแสดงความคิดเห็นหรือการชักจูงใจ (To Persuade) ด้วยการเผยแพร่ และแสดงความคิดเห็นต่อผลและความก้าวหน้าในการดำเนิน โครงการเศรษฐกิจพอเพียงที่น่าสนใจในชุมชนต่างๆ ต่อสาธารณชน เพื่อเป็นตัวอย่างโครงการที่ประสบความสำเร็จ ในการพัฒนาชุมชน ส่วน หน้าที่ในการให้ความรู้ (To Educate) ให้การศึกษา เพื่อให้ประชาชนเข้าใจเกี่ยวกับโครงการเศรษฐกิจพอเพียงนั้นไม่เด่นชัดนัก มักจะสอดแทรกอยู่ในการเผยแพร่แนวคิดและ หลักการดำเนินโครงการเศรษฐกิจพอเพียงเป็นส่วนใหญ่

บทบาทในการพัฒนาประเทศเป็นบทบาทสำคัญของสื่อมวลชนในทุกสังคม โดยที่สื่อมวลชน สามารถมีส่วนในการสร้างสรรค์สังคมให้ดีขึ้น ส่งเสริมให้การพัฒนาประเทศเจริญก้าวหน้าไปในทิศทาง ที่สังคมต้องการ โดยการเผยแพร่ ความรู้ ข่าวสารที่เป็นประโยชน์ (News Value) ต่อการพัฒนาประเทศ ส่งเสริมโครงการรณรงค์ต่างๆ ด้วยการคัดเลือก กลั่นกรองเนื้อหา (Gatekeeper) และเลือกใช้สื่อที่เหมาะสม สร้างความเข้าใจร่วมกัน และกระตุ้นให้เกิดบรรยากาศแห่งการพัฒนา อีกทั้งสื่อมวลชนยังมีบทบาท สำคัญในการสร้างค่านิยม ที่เหมาะสมและสร้างสรรค์แก่สังคม เช่น การยกย่องคนทำความดี ดีแผ่นดินที่ ทำ ผิด และกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศให้เป็นไปตามสังคม เห็นชอบร่วมกัน ว่า ต้องการให้ประเทศ เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใด

ข้อเสนอแนะ

▪ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับการจัดการสื่อสารในโครงการพัฒนาชุมชน

1. สำหรับโครงการพัฒนาชุมชนที่มีข้อจำกัดทางด้านงบประมาณ โดยเฉพาะงบประมาณด้านการสื่อสารและประชาสัมพันธ์นั้น โครงการพัฒนาชุมชนส่วนใหญ่ไม่มีการจัดสรรงบประมาณในส่วนนี้แยกต่างหาก ทำให้การขยายผลของโครงการไม่รวดเร็วเท่าที่ควร ดังนั้น ในการจัดทำการรณรงค์ประชาสัมพันธ์โครงการในวงกว้าง ควรเน้นการใช้สื่อมวลชน เพื่อให้โครงการเผยแพร่ไปสู่สาธารณชนส่วนใหญ่ก่อน อันจะทำให้ง่ายต่อการหาผู้สนับสนุน ซึ่งเมื่อได้ผู้สนับสนุนมาก จะส่งผลให้ได้รับงบประมาณเพื่อการเข้าถึงคนจำนวนมาก เพิ่มขึ้น และจะมีผู้ได้รับประสิทธิผลจากการดำเนินโครงการมากขึ้นตามไปด้วย
2. โครงการพัฒนาชุมชนที่ได้รับงบประมาณไม่พอ ควรดำเนินการหาพันธมิตรเข้าร่วมโครงการเพิ่มขึ้น โดยให้หลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนมาร่วมกันดำเนินโครงการพัฒนาชุมชนแบบบูรณาการ โดยเฉพาะด้านการเกษตรที่เป็นอาชีพหลักของสมาชิกชุมชนส่วนใหญ่ เช่น กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เกษตรอำเภอ อำเภอ และจังหวัด เพื่อสนับสนุนในด้านเงินทุนและอุปกรณ์ต่างๆ เพื่อให้การดำเนินงานโครงการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง
3. การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนจากฐานรากของสังคม จะต้องเน้นการรณรงค์ให้คนในชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจในโครงการพัฒนา และตระหนักถึงความสำคัญและประโยชน์ที่จะได้รับจากการผนึกกำลังร่วมกันพัฒนาเพื่อส่วนรวม
4. ในการให้ความรู้เกี่ยวกับโครงการพัฒนาชุมชนนั้น หน่วยงานราชการควรเป็นหน่วยงานหลัก ในการให้ความรู้ ด้วยมีความพร้อมในด้านวิชาการ เช่น ความรู้ทางด้านเทคโนโลยีการเกษตร การปรับปรุงพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ การสาธารณสุข เป็นต้น โดยสื่อที่ควรนำมาใช้เพื่อให้เข้าถึงชุมชนคือ สื่อที่มีอยู่แล้วในชุมชน เช่น วิทยุชุมชน เสียงตามสาย หอกระจายข่าว และสื่อบุคคล ได้แก่ ผู้นำชุมชน
5. การดำเนินงานการรณรงค์โครงการพัฒนาชุมชนใดๆ ให้ประสบผลสำเร็จนั้น ควรมีการดำเนินงานเป็นเครือข่าย ซึ่งในการสร้างเครือข่ายควรเป็นลักษณะของการสร้างกิจกรรมเชิงรุกในการเผยแพร่ข่าวสารให้กลุ่มเป้าหมายในสังคม หรือชุมชนได้ทราบ เนื่องจากถ้ากิจกรรมบางอย่างไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้รับสาร บุคคลนั้นๆ ก็จะไม่เกิดการแสวงหาข้อมูลต่อ อีกทั้งอาจจะทำให้ได้รับความสนใจระยะสั้นๆ เท่านั้น ดังเช่น การจัดกิจกรรม ให้เกษตรกรไปดูงานที่จังหวัดอื่น ของศูนย์

เรียนรู้ ควรให้ผู้เข้ารับการอบรมไปคู่มืออย่างการประกอบอาชีพที่สอดคล้องกับอาชีพของตนเอง และควรรหาแนวร่วมจากหลายฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านสื่อมวลชน เพราะจะทำให้สามารถเข้าถึงกลุ่มคนได้เป็นจำนวนมากในระยะเวลาอันสั้นและผลักดันให้สังคมส่วนใหญ่เกิดความสนใจโครงการพัฒนา รวมถึงได้รับการตอบรับอย่างรวดเร็ว

6. การเข้ามามีส่วนร่วมของหน่วยงานในชุมชนยังไม่หลากหลายเท่าที่ควร ควรให้โอกาสกับสถาบันการศึกษา ของชุมชน ได้แก่ โรงเรียน และครู ได้เข้ามามีบทบาทในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน โดยโรงเรียนและครูจะช่วยให้โครงการพัฒนาชุมชนประสบความสำเร็จได้ ด้วยการเน้นการให้ความรู้ และปลูกฝังแนวคิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน และแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่นักเรียน ตั้งแต่ยังเด็ก ซึ่งจะส่งผลต่อการ โน้มน้าวครอบครัวของเด็ก และชุมชนให้เห็นความสำคัญและเข้าร่วมโครงการพัฒนาชุมชนต่างๆ ได้ง่ายขึ้น จึงควรมีการเพิ่มบทบาทหน้าที่ของสถาบันท้องถิ่นในชุมชน เช่น กลุ่มครู กลุ่มแม่บ้าน หรือองค์การศาสนาประจำชุมชน เช่น วัด มัสยิด โบสถ์ เป็นต้น ให้เข้ามามีส่วนในการเผยแพร่แนวคิดโครงการพัฒนาชุมชนต่างๆ มากขึ้น
7. การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร เนื่องจากในท้องถิ่นทุรกันดารบางแห่ง อาจมีข้อจำกัดในการคมนาคม และการติดต่อสื่อสาร จึงควรเพิ่มความเข้มข้นและความถี่ในการกระจายข่าวสาร การประชาสัมพันธ์โครงการ นอกเหนือจากการประชุมคณะกรรมการประชุมชุมชนตามปกติ ซึ่ง การกระจายข่าวสารสามารถกระทำการผ่านการชุมนุมของสมาชิกในชุมชนทุกครั้ง เช่น งานเลี้ยงต่างๆ งานแต่ง งานบวช รวมทั้งงานประเพณี ในพื้นที่ เพื่อให้สมาชิกในชุมชน ได้ข้อมูลข่าวสารเพิ่มขึ้นจากการกระจายข่าวสารตามปกติ
8. ในการดำเนิน โครงการพัฒนาชุมชนนั้น ควรใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ให้สมาชิกในชุมชนได้มีส่วนในการแสดงความคิดเห็นตั้งแต่ระดับรากหญ้า เพื่อให้สามารถดำเนินการพัฒนา ได้ตรงตามความต้องการของพื้นที่ โดยใช้การทำประชาคม หรือการสื่อสารผ่านผู้นำชุมชน
9. สำหรับการสื่อสารเผยแพร่ ถ่ายทอด ข่าวสารเกี่ยวกับนวัตกรรมใหม่ๆ ควรเริ่มจากกลุ่มผู้นำชุมชนก่อน โดยเฉพาะผู้นำทางความคิดในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการใช้นวัตกรรม โดยมากในสังคมชนบท ผู้นำทางความคิดคนหนึ่งมักเป็นผู้นำทางความคิดในหลายๆเรื่อง และมักเป็นผู้ที่ได้รับเลือกเป็นผู้นำชุมชนแบบเป็นทางการด้วย เช่น กำนัน และผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งจะสามารถโน้มน้าว ชักจูง สมาชิกในชุมชนยอมรับนวัตกรรมได้ง่าย

10. การประชาสัมพันธ์ที่ได้ผลมากในการดำเนิน โครงการพัฒนาที่ต้องการให้ประชาชนยอมรับนวัตกรรมใหม่ๆ นั้น ควรกำหนดกลุ่มเป้าหมายหลัก คือ เป็นผู้ที่ต้องการการเปลี่ยนแปลงจะมีแนวโน้มยอมรับนวัตกรรมได้ง่าย กว่ากลุ่มอื่นที่ไม่มีปัญหา ซึ่งในโครงการเศรษฐกิจพอเพียงนี้ กลุ่มเป้าหมายหลักคือ เกษตรที่ขาดที่ดินทำกินและประชาชนผู้มีรายได้น้อย เมื่อกลุ่มที่ต้องการแก้ไขปัญหารับนวัตกรรมนั้น ไปแล้วสามารถแก้ไขปัญหาได้ประสบผลสำเร็จ จะสามารถเป็นตัวอย่าง ที่ดีในการประชาสัมพันธ์ถึงผลสำเร็จของโครงการ เพราะเป็นผลงานที่สามารถเห็นได้ชัดเจน
11. การจัดการใช้สื่อในการพัฒนาชุมชนนั้น ควรเน้นการใช้สื่อท้องถิ่นที่มีอยู่แล้วในชุมชน เพราะเป็นสิ่งที่ชาวชุมชนสามารถคุ้นเคยได้ ดี เช่นเดียวกับ สื่อบุคคล คือ ผู้นำชุมชนที่มีความใกล้ชิดกับชาวชุมชน และมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติได้ง่าย
12. สิ่งที่เป็นอุปสรรคในการดำเนิน โครงการเศรษฐกิจพอเพียงคือ การที่ประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจความหมายของแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอย่างแท้จริง ซึ่งควรต้องมีการดำเนินการแก้ไขด้วยการณรงค์ทำการสื่อสารประชาสัมพันธ์ถึงแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่ถูกต้องให้ ทัวถึง และเข้มข้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน
13. ภาครัฐควรต้องมีการจัดสัมมนา มีทีมงาน มีหน่วยงานประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ เดินทางไปจัดการอภิปรายเกี่ยวกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง กระจายไปตามท้องถิ่นต่างๆ ให้ประชาชนได้รับรู้ความหมายที่แท้จริงของเศรษฐกิจพอเพียง รวมถึงแนวทางในการนำไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ
14. สื่อมวลชนต้องให้ความรู้แก่ประชาชน มีการณรงค์ให้เกิด โครงการเศรษฐกิจพอเพียงมากขึ้น ให้คนได้สัมผัสโครงการจริง ได้ปฏิบัติด้วยตนเอง เพราะแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญา ถ้ามีแต่การเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์แนวคิด โดยไม่มีการนำไปปฏิบัติก็ไม่เป็นผล
15. ในการรณรงค์โครงการพัฒนาชุมชนใดๆ ภาครัฐต้องเป็นตัวอย่างที่ดี ต้องเป็นผู้นำด้วยการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง จัดการใช้งบประมาณ ในการดำเนินงานอย่างพอเพียงและเหมาะสม ทั้งผู้นำทางการเมือง ข้าราชการประจำ ภาคประชาสังคม นักธุรกิจ และนักวิชาการจากสถาบันการศึกษา ต้องประสานงานกัน และนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้เป็นตัวอย่างที่สำเร็จผลได้จริงให้ประชาชนได้รับรู้ และมีการติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

16. ภาครัฐต้องมีการสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตในด้านอื่นๆ ควบคู่ไปกับการดำเนินโครงการเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อช่วยส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินโครงการฯ เนื่องจาก แม้ว่าในปัจจุบันนี้ คนส่วนใหญ่จะเข้าใจแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมากขึ้นแต่ในทางปฏิบัติ ยังมีบางกลุ่มที่ไม่สามารถใช้ชีวิตอย่างพอเพียงได้เนื่องจากยังมีภาระชีวิตอยู่ เช่น ภาระหนี้สินเดิม หนี้ในระบบ ภาระในการส่งบุตรหลานเรียนต่อ ปัญหาสุขภาพที่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการรักษา เป็นต้น ดังนั้นนอกจากการทำประชาสัมพันธ์โครงการเศรษฐกิจพอเพียงให้แพร่หลายอย่างทั่วถึง แล้ว ภาครัฐต้องมีการดำเนินการพัฒนาโครงการที่ช่วยสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตในด้านอื่นๆ ควบคู่ไปด้วย เพื่อให้ประชาชนมีต้นทุนในการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงได้ เช่น การส่งเสริมการฝึกอาชีพ การพัฒนาด้านการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการในการประกอบอาชีพของชุมชน มีโครงการการประกันสุขภาพ ส่งเสริมการพัฒนาด้านสุขอนามัยและการรักษาพยาบาล ผลักดันโครงการผ่อนชำระหนี้สินของเกษตรกร เพื่อช่วยเหลือผู้ที่มีปัญหาหนี้สินให้สามารถบรรเทาภาระในการใช้หนี้ได้ เป็นต้น

นอกจากนี้ ในบางท้องถิ่นที่ประชาชนมีปัญหาด้านความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เช่น ภัยธรรมชาติ ภัยจากโจรผู้ร้าย หรือ ผู้ก่อการร้าย ทำให้ประชาชนในท้องถิ่นที่ไม่สามารถให้ชีวิตแบบพอเพียงอยู่ในชุมชนได้อย่างปลอดภัย บางครั้งอาจถึงกับ ต้องทิ้งถิ่นที่อยู่เพื่อไปทำงานหรือย้ายถิ่นฐานไปอยู่ที่อื่น ภาครัฐจึงต้องพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านความมั่นคงปลอดภัยของประชาชน ด้วยการให้ความช่วยเหลือ ป้องกันภัยธรรมชาติ และบรรเทาปัญหาที่เกิดจากภัยพิบัติ และให้ความคุ้มครอง ดูแล ปกป้อง สวัสดิภาพและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน เพื่อให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิตอย่างพอเพียงอยู่ภายในชุมชนท้องถิ่นของตนได้อย่างปกติสุข

17. การประชาสัมพันธ์ที่ภาครัฐทำอยู่ในทุกวันนี้ยังไม่ทั่วถึงและไม่เพียงพอ ยังไม่เข้าถึงประชาชนได้ดี ควรต้องมีเจ้าหน้าที่เข้าไปติดต่ออธิบายโดยตรง
18. เจ้าหน้าที่ภาครัฐที่รับผิดชอบในการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์โครงการเศรษฐกิจพอเพียง ควรต้องได้รับการอบรมให้มีความรู้และความเข้าใจในการดำเนินงาน และสาระสำคัญของโครงการอย่างจริง ด้วย มิเช่นนั้นหากเจ้าหน้าที่เข้าใจผิด ก็ให้คำอธิบายผิดๆ ประชาชนก็จะเกิดความเข้าใจผิดตาม
19. เนื่องจากโครงการพัฒนาชุมชนส่วนใหญ่มักมี ข้อจำกัดทางด้านงบประมาณสำหรับการสื่อสารที่ไม่เพียงพอ และมักมิได้มีการจัดสรรงบประมาณส่วนนี้ไว้ชัดเจน ผู้ดำเนินการสื่อสารการประชาสัมพันธ์ในโครงการเศรษฐกิจพอเพียงจึงควรประยุกต์ใช้สื่อหลากหลายช่องทางร่วมกันแบบบูรณาการ (Integrated Marketing Communication : IMC) เพื่อให้สามารถทำการสื่อสาร และประชาสัมพันธ์ โครงการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ทั่วถึง ทั้งที่มีในท้องถิ่น และ สื่อมวลชน โดยอาจขอความร่วมมือจากสื่อมวลชนเช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ เป็นต้น ในการประชาสัมพันธ์และ

เผยแพร่วิวสารของโครงการ โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย เพื่อเป็นการคืนกำไรและทำประโยชน์ให้แก่สังคม

20. ควรพิจารณาหรือฟื้นการนำสื่อประเพณีที่ส่งเสริมคุณค่าทางประเพณีและวัฒนธรรมการรวมกลุ่มของชุมชน มาใช้ร่วมกับสื่ออื่นในการรณรงค์ประชาสัมพันธ์โครงการ

เนื่องจากในปัจจุบัน ชุมชนส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีการใช้สื่อประเพณีมากนัก ผู้ดำเนินการโครงการพัฒนาชุมชนต่างๆ จึงควรพิจารณาหรือฟื้นการนำสื่อประเพณี มาใช้ช่วยในการเผยแพร่วิวสาร และประชาสัมพันธ์โครงการให้มากขึ้น เนื่องจาก สื่อประเพณีในท้องถิ่นต่างๆ มักมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและการประกอบอาชีพของชุมชน ทำให้สามารถเผยแพร่วิวสาร ประชาสัมพันธ์และโน้มน้าวชักจูงในชุมชนคล้อยตามและให้ความสนับสนุนโครงการพัฒนาชุมชนได้ง่าย โดยเฉพาะสื่อประเพณีที่ส่งเสริมค่านิยมในการรวมกลุ่ม ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และการร่วมแรงร่วมใจกันในชุมชน เช่น การลงแขกเกี่ยวข้าว การแข่งเรือ การแห่เทียนพรรษา เป็นต้น สื่อประเพณีเหล่านี้ จะช่วยกระตุ้นให้ชาวชุมชนเกิดการรวมตัวกันทำกิจกรรมเพื่อชุมชน มีการจัดการ และแบ่งงานกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกันเพื่อให้งานของส่วนรวมสำเร็จลุล่วง และสร้างความกลมเกลียวกัน อันเป็นพื้นฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในระดับชุมชนที่ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจกันของสมาชิก ค่านิยมการรวมกลุ่มกันทำงานเพื่อส่วนรวมนี้ จะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนจากฐานรากของสังคม

21. ในการชักชวนให้ชุมชนมาเข้าร่วม โครงการศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนผู้ดำเนินการควรทำการชักจูงใจ กลุ่มเป้าหมาย (Persuade) เบื้องต้นด้วยการเน้นถึงประโยชน์ที่ กลุ่มเป้าหมายจะได้รับจากการเข้าร่วมโครงการ เช่น เน้นเรื่องความรู้ในการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ที่จะช่วยเพิ่มผลผลิตและผลตอบแทนที่เกษตรกรจะได้รับจากการเข้าร่วมโครงการ ได้แก่ การได้รับค่าแรงชดเชยการเสียโอกาสในการทำงานเพื่อมาเข้ารับการอบรมในศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน การได้ลงชื่อขอรับการจัดสรรที่ดินหลังผ่านการอบรม การได้รับความช่วยเหลือในด้าน เทคโนโลยี และช่องทางในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน

22. ในการสื่อสารเพื่อการชักจูงใจ ให้คนมาเข้าร่วมโครงการและการเน้นการประชาสัมพันธ์ความสำเร็จของโครงการ ควรเน้นการยกตัวอย่างชุมชนและเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการแล้วประสบผลสำเร็จในการนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ เป็นตัวอย่างที่สามารถเห็นได้ เป็นรูปธรรม เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้เห็นตัวอย่างที่สำเร็จเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน ทำให้กลุ่มเป้าหมายสนใจ ต้องการมาเข้ารับการอบรมจากศูนย์เรียนรู้ เพราะต้องการประสบผลสำเร็จเหมือนตัวอย่างบ้าง

23. สื่อที่สำคัญในการให้ข่าวสารเกี่ยวกับโครงการพัฒนาชุมชนนั้น คือสื่อบุคคล เช่น การให้ เจ้าหน้าที่ที่เจ้าหน้าที่พัฒนาการ ไปติดต่อพูดคุยให้ข่าวสารแก่ประชาชนตามบ้านโดยตรง สามารถทำให้ได้มีการพูดคุยโน้มน้าวชักจูงให้ผู้รับสารเกิดความคล้อยตามและปรับเปลี่ยน ทักษะ ทิละน้อยอย่างค่อยเป็นค่อยไป
24. ในการทำประชาสัมพันธ์โครงการเศรษฐกิจพอเพียง ควรเน้นสัญลักษณ์ของโครงการ คือความเป็นโครงการในพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อเชิญชวนให้ประชาชนเข้าร่วมโครงการ ให้ความสนับสนุน หรือนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ ด้วยความสำนึกกว่าเป็นการปฏิบัติตามพระราชดำริ จะสามารถชักจูง และได้รับความร่วมมือจากกลุ่มเป้าหมายได้มาก
25. จากผลการศึกษานี้ พบว่าแม้สื่อที่สำคัญใน โครงการพัฒนาระดับชุมชนคือ สื่อบุคคลและสื่อท้องถิ่น แต่ ในการทำการประชาสัมพันธ์โครงการในวงกว้าง ก็ควรนำสื่อมวลชนเช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ เป็นต้น เข้ามาช่วยในการรณรงค์ประชาสัมพันธ์โครงการให้ประชาชนส่วนใหญ่ด้วย เพื่อให้ได้รับความสนับสนุนจากสังคมโดยรวม อันจะทำให้การดำเนินโครงการได้รับความร่วมมือ จากสาธารณชน และลดการต่อต้านจากผู้ที่อาจไม่มีความเข้าใจในโครงการดีพอ
26. ในการสื่อสารเพื่อการพัฒนา นอกจากจะมุ่งเน้นให้สามารถสื่อสารไปยังกลุ่มเป้าหมายและสาธารณชนอย่างทั่วถึงแล้ว ควรมีการศึกษาถึงวิธีการในการสื่อสารของสาร (Message) ว่าจะทำอย่างไรให้ผู้รับสารสามารถเข้าใจแนวคิด (Concept) ได้ง่าย สามารถดึงสาระ ประเด็นสำคัญที่ต้องการให้ผู้รับสารเป้าหมายเข้าใจได้ เนื่องจากบางครั้งผู้ทำการสื่อสาร และผู้รับสารแต่ละกลุ่มมีระดับการศึกษา โลกทัศน์ และ การรับรู้ (Perceptive) ต่อสิ่งรอบตัว แตกต่างกัน

■ ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

การศึกษา เรื่อง “การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงด้านการพัฒนาอาชีพ” เป็นการศึกษารูปแบบ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการสื่อสารที่ใช้ในโครงการพัฒนาชุมชน โดยเหตุที่การพัฒนาชุมชนเป็นราก ฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศ ผู้ที่สนใจจะศึกษาเพิ่มเติมจึงอาจนำผลการศึกษานี้ไปขยายผล ในแง่ ต่างๆ ดังนี้

- 1.) ควรศึกษาเกี่ยวกับการประเมินผลการดำเนินการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ในโครงการ พัฒนาชุมชนต่างๆ
- 2.) รูปแบบการสื่อสารและกลยุทธ์การประชาสัมพันธ์ที่ใช้ใน โครงการพัฒนาชุมชนต่างๆ นอกเหนือ ไปจากโครงการเศรษฐกิจพอเพียง
- 3.) ควรศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนิน โครงการพัฒนาต่างๆ ในพื้นที่
- 4.) การสื่อสารในการจัดทำประชาคมภายในชุมชนเพื่อการบริหารจัดการภายในชุมชนในเรื่องต่างๆ นอกเหนือไปจากโครงการเศรษฐกิจพอเพียงเช่น การทำสมาธิสุขภาพ การจัดการศึกษาในชุมชน โครงการกองทุนหมู่บ้านสืบสานด้วยโรงเรียน เป็นต้น
- 5.) ควรศึกษาถึงบทบาทและอิทธิพลของสื่อมวลชนที่มีต่อการสื่อสารในการดำเนิน โครงการพัฒนา ชุมชนต่างๆ เช่น สื่อมวลชนมีบทบาทและอิทธิพลต่อการ โครงการพัฒนาในระดับชุมชน มาก- น้อยเพียงใด ในแง่มุมใดบ้าง หรือ ทำการวิจัย/วิเคราะห์ ว่า สื่อมวลชนมีวัตถุประสงค์หรือ กำหนดบทบาทหน้าที่ของตนในการสื่อสารเพื่อการพัฒนาอย่างไร และผลที่ได้เป็นไปตามที่สื่อ มวลชนได้กำหนดไว้หรือไม่ เป็นต้น
- 6.) ควรศึกษาเกี่ยวกับบทบาทและอิทธิพลของกลุ่มต่างๆ ที่มีต่อการสื่อสารในการดำเนิน โครงการ พัฒนาชุมชนต่างๆ เช่น ผู้นำชุมชน สมาชิกในชุมชน
- 7.) นำผลการศึกษานี้ไปขยายผลโดยเน้นการศึกษาในเรื่อง ความเข้มแข็ง การพึ่งพาตนเองได้ของชุมชนใดชุมชนหนึ่งที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาชุมชน
- 8.) ผู้ที่สนใจอาจนำผลการศึกษานี้ไปขยายผลโดยเน้นการศึกษา การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนใน โครงการพัฒนาชุมชนที่ประสบความสำเร็จ โครงการใด โครงการหนึ่งโดยเฉพาะ เช่น โครงการคาราวานแก่นถิ่น โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ การจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน เป็นต้น
- 9.) ควรศึกษาเกี่ยวกับเครือข่ายการสื่อสารในชุมชน และเครือข่ายการสื่อสารระหว่างชุมชน ในโครงการ พัฒนาต่างๆ เพื่อให้ทราบถึงรูปแบบการกระจาย ถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารระหว่างชุมชน อัน จะเป็นประโยชน์ต่อการเชื่อมโยงการพัฒนาของชุมชนต่างๆ และ โครงการพัฒนาต่างๆ เข้าด้วยกัน ทำให้สามารถวางแผนทางการพัฒนาชุมชนให้เกิดการสนับสนุนกันแบบบูรณาการ

- 10.) ควรศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดสรรงบประมาณในการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์สำหรับการดำเนินโครงการพัฒนาประเทศ เนื่องจากจากผลการศึกษาโครงการเศรษฐกิจพอเพียงนี้ พบว่าได้มีการจัดสรรงบประมาณการสื่อสารไว้อย่างชัดเจน ประกอบกับงบประมาณโดยรวมที่ทางโครงการได้รับไม่ค่อนเพียงพอ จึงเป็นที่น่าสนใจว่า หากมีการจัดสรรงบประมาณในการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ไว้อย่างชัดเจนจะสามารถส่งผลต่างต่อความสำเร็จของโครงการพัฒนาได้มากน้อยเพียงใด